

Speglingsrapport

Användning av internet bland personer med och utan funktionsnedsättning – en jämförelse mellan SMFOI och andra undersökningar

Om rapporten

Denna rapport är framtagen av Begripsam i samarbete med Centrum för Klinisk Forskning (CKF) Region Dalarna. Data som utgör underlag för rapporten kommer från undersökningen Svenskarna med funktionsnedsättning och internet, SMFOI 2023.

I denna rapport jämför vi resultat från Svenskarna med funktionsnedsättning och internet (SMFOI) med data om samma företeelse som finns i andra datakällor. Syftet är att visa hur SMFOI kan komplettera och fördjupa förståelsen för hur personer med funktionsnedsättning använder internet i jämförelse med hela befolkningen.

Arbetet med att producera rapporten har letts av Stefan Johansson, teknologie doktor och VD vid Begripsam AB. Den vetenskapliga granskningen har letts av docent Catharina Gustavsson vid CKF. Rapporten ingår i en serie rapporter som ges ut under 2024 för att ge en aktuell lägesbild av hur personer med funktionsnedsättning använder internet. Dessa rapporter kompletterar bilden av internetanvändning i den svenska befolkningen. Arbetet med dessa rapporter koordineras av Kerstin Ivarson Ahlstrand, projektledare vid Begripsam.

Datainsamling och vetenskapliga analyser för SMFOI sker inom ramen för forskningsprogrammet CoDesign for Accessibility, CoDeAC, i nära samarbete med Föreningen Begripsam och med organisationer och individer i den svenska funktionsrättsrörelsen. Datainsamlingen från de andra källor som ligger till grund för de jämförelser som görs i rapporten har gjorts av Stefan Johansson och Kerstin Ivarson Ahlstrand. Forskningsarbetet har finansiering genom medel från Forte och CKF. Rapporten är framtagen med finansiering av Post- och telestyrelsen.

Samtliga rapporter går att hitta via www.begripsam.se/internet

Använd gärna det här materialet för att sprida kunskap om villkoren för internetanvändning och användning av smarta telefoner, datorer och surfplattor men ange källan.

Omslagsbilden är skapad av Karin Forsell med hjälp av AI, Adobe Firefly.

Stockholm, februari 2025.

Lättläst sammanfattning

Den här rapporten visar hur personer med funktionsnedsättning använder internet och digitala tjänster.

I rapporten jämför vi undersökningen

Svenskarna med funktionsnedsättning och internet (SMFOI)
med resultat från andra rapporter:

- **Svenskarna och internet (SOI)**
Undersöker hur hela befolkningen använder internet.
- **Statistiska centralbyråns (SCB) IT-undersökning**
Samlar statistik om att använda IT.
- **E-hälsomyndigheten**
Undersöker hur vi använder digital vård.
- **Riksbankens betalningsrapport**
Beskriver hur vi använder betalningssystem.

Syftet är att förstå om personer med funktionsnedsättning har samma möjligheter som andra att vara delaktiga i det digitala samhället.

Resultat och jämförelser

1. Använda internet

- SMFOI 2023: **94 procent** av deltagarna använder internet
- SOI 2023: **96 procent** av befolkningen använder internet
- SCB 2023: **96 procent** av befolkningen använder internet

Störst skillnad är det för äldre och personer med svåra funktionsnedsättningar.

SOI visar att nästan alla under 75 år använder internet. Men SMFOI visar att även yngre personer med omfattande funktionsnedsättningar kan stå utanför internet.

2. Digital delaktighet

- I SMFOI svarade **54 procent** av personer med funktionsnedsättning att de känner sig helt delaktiga.
- I SOI 2019 svarade **88 procent** av befolkningen att de kände sig delaktiga.

Men SOI räknar svar som "till viss del" som delaktighet.

SMFOI menar att bara svar som "ja, helt och fullt"

räknas som full delaktighet.

Det gör att SMFOI ger en tydligare bild

av personer som känner sig utanför.

SMFOI är också den enda undersökningen

som regelbundet ställer frågor om delaktighet

till personer med funktionsnedsättning.

3. Svårigheter med internet

SMFOI visar att många tycker att vissa saker på internet är svåra.

- **9 procent** tycker att det är svårt att söka information.
- Vissa grupper har betydligt högre siffror.
Exempelvis personer med intellektuell funktionsnedsättning.

SOI ställde liknande frågor 2017.

De använde en femgradig skala.

Men resultaten är svåra att jämföra

eftersom svarsalternativen var otydliga.

SMFOI använder ja/nej-frågor

för att det ska vara enklare att förstå.

4. E-legitimation och BankID

Att ha e-legitimation är viktigt för att kunna använda digitala tjänster.

- I SMFOI svarade **87 procent** av personer med funktionsnedsättning att de har Mobilt BankID.
- Enligt SCB har **90 procent** av befolkningen över 16 år använt e-legitimation det senaste året.

Men bland personer med intellektuell funktionsnedsättning

hade bara **61 procent** BankID.

E-hälsomyndigheten har visat att färre personer

i grupper med låg inkomst och kort utbildning har e-legitimation.

5. Digital vård och e-hälsa

- Enligt SMFOI hade **24 procent** av personer med funktionsnedsättning haft ett digitalt vårdmöte.
SMFOI visar att många använder vårdtjänster som 1177.se.
- Enligt E-hälsomyndigheten hade **15 procent** av befolkningen haft ett digitalt vårdmöte år 2021.

Många har svårt att använda tjänsterna på grund av att det är krångligt att logga in.

SCB:s undersökning visade också att färre äldre personer använder e-hälsotjänster än yngre.

6. Sociala medier

- SMFOI visar att **78 procent** av personer med funktionsnedsättning använder Facebook.
- SOI visar att Facebook-användningen har minskat bland yngre.
Men fler personer med funktionsnedsättning fortsätter att använda Facebook.
- Få äldre och personer med funktionsnedsättning använder TikTok och Snapchat.

7. E-handel och betalningar

- SMFOI visar att **72 procent** av personer med funktionsnedsättning hade e-handlat.
- SOI visar **81 procent** för hela befolkningen.
- Riksbankens rapport 2024 visar att **75 procent** av befolkningen hade handlat på nätet den senaste månaden.

Riksbanken har tidigare rapporterat att vissa grupper fortfarande står utanför det digitala betalningssystemet.

SMFOI har unika resultat

SMFOI visar skillnader som inte syns i andra rapporter.
Några exempel:

- Andelen som har BankID är hög bland personer med synnedsättning men lägre bland personer med intellektuell funktionsnedsättning.

- SCB:s rapporter frågar om funktionsnedsättning generellt medan SMFOI delar upp svaren på nästan 50 olika typer av funktionsnedsättningar.
- SMFOI visar att vissa grupper fortfarande har svårt att betala räkningar online eller delta i vårdmöten på grund av att tjänsterna är svåra att använda.

SMFOI ger en unik bild av den digitala verkligheten. Det ökar förståelsen för vad som behöver förbättras för att alla ska kunna delta fullt ut i samhället.

Innehåll

Om rapporten.....	2
Lättläst sammanfattning	3
Resultat och jämförelser	3
Introduktion	9
Statistik och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 10	
EU:s deklaration om digitala rättigheter och principer	10
Varför kallar vi det speglingsrapport?	12
Hur är jämförelserna gjorda?	12
Övergripande slutsatser	14
Vissa frågor har blivit ointressanta på befolkningsnivå	14
Syftet styr vilka frågor som är relevanta	14
Känslan av delaktighet i det digitala samhället.....	15
Hur många använder internet?	17
Uppkoppling och abonnemang	17
Är internet svårt?	19
Hur många behöver hjälp med internet?.....	21
Sociala medier	22
Kommunikation	24
E-post.....	24
Videosamtal.....	26
Praktiska tjänster.....	27
Nöje och underhållning	28
Nyheter, radio och poddar	29
Ekonomi och handel.....	30
E-legitimation	30
Betalningar	31
E-handel.....	34
e-Hälsa	36
Trygghet och säkerhet.....	41
Tillgång till utrustning.....	43
Behöver man fler enheter för att vara inkluderad?	44
Utrustningens ålder kan spela roll	45
Hjälpmedel och förmåga att använda sin utrustning	45

Kompetens	46
Digital literacy – digital kompetens i Europa	47
Undersökningars olika urvals- och insamlingsmetoder	48
Hur stor andel av befolkningen har egentligen funktionsnedsättning?	48
Hur fördelar sig olika funktionsnedsättningar inom gruppen?.....	49
SCB.....	49
SOI, Svenskarna och internet	50
E-hälsomyndigheten.....	51
SOM-institutet.....	51
SMFOI	51
Referenser	55

Introduktion

Undersökningen "Svenskarna med funktionsnedsättning och internet", SMFOI kom till som en reaktion mot att personer med funktionsnedsättning inte syns i offentlig statistik. Den utlösande faktorn var en rapport från Statistiska Centralbyrån, SCB 2013 [1] om befolkningens IT-användning. Den hävdade att "Drygt 5 procent av de funktionsnedsatta, motsvarande knappt 1 procent av befolkningen upplever att de har stora svårigheter att använda datorer och internet på grund av funktionsnedsättningen". När Begripsamgruppen analyserade SCB-rapporten väcktes flera frågor. Inledningsvis var det flera personer som ställde frågan om påståendet, och andra påståenden i rapporten verkligen kan stämma. Dessa tveksamheter förstärktes vid diskussioner med företrädare för olika organisationer inom funktionsrättsrörelsen.

Vi började då granska hur undersökningen var gjord och insåg att de stora befolkningsundersökningarna har svårt att få representation av personer med funktionsnedsättning. Med de urvalsmetoder som vanligtvis används i befolkningsundersökningar blir resultatet att få personer med funktionsnedsättning deltar. Ofta så få personer att det inte blir möjligt att dela upp gruppen "personer med funktionsnedsättning" i undergrupper.

Samma problem gäller för den i Sverige mest citerade undersökningen om vad befolkningen gör på internet, Svenskarna och internet (SOI). Inte heller där går det att se separat resultat för personer med funktionsnedsättning.

Samtidigt är personer med funktionsnedsättning en mycket heterogen grupp. Det kan vara mycket stora skillnader vad som försvårar användningen av internet för en person som är blind jämfört med en person som har en intellektuell funktionsnedsättning och inget av det som är svårt för dessa personer är det som är svårt för någon med ytterligare en annan funktionsnedsättning.

Ett annat problem med många av undersökningarna var att de inte var tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar. Frågor och svarsalternativ var formulerade eller konstruerade på ett sätt som var för svårt. Datainsamlingsmetoderna exkluderade vissa från att delta. I många fall var också enkäterna så omfattande att personer med vissa funktionsnedsättningar inte orkade ta sig igenom alla frågor.

Sammantaget ledde allt detta fram till ett behov av att kunna spegla hur användningen av internet såg ut i en undersökning som var utformad med hög grad av tillgänglighet och användbarhet. SMFOI är framtagen i en samskapande process. Den första versionen av enkäten tog nästan två år att få fram. Arbetet skedde inom ramen för projektet Begripsam och övergick senare i ett arbete av Föreningen Begripsam och dess medlemmar med egna levda erfarenheter av kognitiva svårigheter. Den första enkäten skickades ut 2017 och sedan dess har undersökningen genomförts vartannat år. Sedan 2019 finns också en jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.

Statistik och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, CRPD [2], har i artikel 31 ett avsnitt om statistik. Där framkommer att de stater som skrivit under konventionen är skyldiga att se till att det finns statistik som visar levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning. Konventionen slår också fast att denna statistik måste kunna brytas ner i användbara grupper:

“The information collected in accordance with this article shall be disaggregated, as appropriate, and used to help assess the implementation of States Parties’ obligations under the present Convention and to identify and address the barriers faced by persons with disabilities in exercising their rights” [2].

Sverige har undertecknat konventionen och den svenska funktionshinderpolitiken syftar till att ”med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund”[3].

SMFOI ger möjlighet att dela upp data om internetanvändning i knappt 50 olika grupper av diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter. Genom dataanalyser har vi kunnat dela in dessa i 10 olika grupper. Vid behov kan vi också redovisa summerat vad alla med funktionsnedsättningar har svarat. Vi har också identifierat vilka diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter som är relevanta i relation till användning av internet. På det sättet bidrar SMFOI till att konventionens krav på statistik blir uppfyllda för det område vi undersöker. SMFOI kan också bidra till en nyanserad bild av om den svenska funktionshinderpolitiken ger de önskade resultaten på området digital delaktighet.

EU:s deklaration om digitala rättigheter och principer

EU har slagit fast ett antal digitala rättigheter och principer för alla medborgare [4]. Översatt till svenska beskrivs dessa så här:

Principerna är uppbyggda kring sex teman:

1. Att sätta människor och deras rättigheter i centrum för den digitala omvandlingen
2. Stödja solidaritet och inkludering
3. Garantera valfrihet på nätet
4. Främja deltagande i det digitala offentliga rummet
5. Öka tryggheten, tryggheten och egenmakten för enskilda personer (särskilt ungdomar)
6. Främja den digitala framtidens hållbarhet

För att ha en uppfattning om hur väl ett land uppfyller den här typen av deklarationer behöver man fundera på vad som menas med ”alla medborgare” och hur man får syn

på olika grupper av medborgare. Bland "alla medborgare" finns personer med funktionsnedsättningar men många undersökningar tar inte med detta perspektiv med resultat att vi ofta inte vet om det är en skillnad mellan medborgare som har funktionsnedsättning jämfört med de som inte har funktionsnedsättning. Många undersökningar tar inte med människor över 85 år eller har annan övre åldersgräns. Ibland finns också undre åldersgränser. Många undersökningar har också svårt att nå personer som bor på institutioner, är hemlösa eller lever i annan socioekonomisk utsatthet. Även om en undersökning ställer frågor om funktionsnedsättning så blir förekomsten av funktionsnedsättning slumpartad. Vanligen gör dessa undersökningar ett representativt urval av befolkningen genom att strategiskt bjuda in personer i olika ålder och kön att delta i undersökningen, ofta i kombination med geografisk spridning, och ibland olika utbildningsnivå eller någon annan faktor. Detta sätt att göra urval och antalet personer man bjuder in att delta i undersökningen ger helt enkelt inte tillräckligt med deltagare som också har funktionsnedsättning. Eftersom många funktionsnedsättningar består av små grupper i befolkningen är det stor risk att dessa inte alls finns representerade i undersökningen.

För att veta hur digitaliseringen når "alla" finns det därför behov av att jämföra, spegla, den traditionellt utformade statistiken med mer riktade undersökningar. SMFOI bidrar med kunskap om huruvida EU:s deklaration om digitala rättigheter och principer också är uppfyllda för personer med funktionsnedsättningar.

Varför kallar vi det speglingsrapport?

Det är vanligt att undersökningar undersöker samma fenomen men att de ställer frågor på lite olika sätt. Därför kan man inte alltid göra en rak jämförelse mellan data från olika undersökningar.

Undersökningen Svenskarna med funktionsnedsättning och internet, SMFOI, kom till som en motreaktion på samhällets olika undersökningar om användningen av internet. Vi tyckte att dessa undersökningar ofta inte kunde beskriva hur internetanvändningen såg ut hos personer med funktionsnedsättning. Antingen redovisades inga sådana siffror eller så klumpades alla med funktionsnedsättning ihop till en grupp fast det är en starkt heterogen grupp med stora skillnader mellan olika typer av funktionsnedsättningar.

Sedan starten har vi beskrivit vår metod som att vi speglar vad andra redan undersöker. Den spegel vi håller upp ger en bild av personer med funktionsnedsättning. Därmed blir de synliga och vi kan se om det finns likheter och skillnader jämfört med personer som inte har funktionsnedsättning. Vår spegling kan också visa om det finns skillnader mellan olika typer av funktionsnedsättningar eller mellan individer som har samma funktionsnedsättning.

Till den här rapporten har vi valt ut ett antal viktiga områden som tillsammans skapar en bild av internetanvändningen. Vi speglar data som vi har i SMFOI med data som kommer från andra undersökningar.

Hur är jämförelserna gjorda?

Vår utgångspunkt är SMFOI 2023. Det är vår senaste undersökning av hur personer med funktionsnedsättning använder internet. Vi har undersökt om andra relevanta undersökningar också har data från 2023. Om det inte har funnits data från just det året har vi letat efter data så nära i tiden som möjligt.

När vi har hittat data i en annan undersökning som är möjlig att spegla med data i SMFOI så har vi redovisat denna data men också försökt beskriva hur den skiljer sig från SMFOI. En vanlig skillnad är att medan SMFOI inte har några åldersgränser så har andra undersökningar ställt frågor till personer mellan 16–75 år, ibland upp till 85 år. SMFOI frågar ofta med en frågekonstruktion av typ ”Använder du e-post” medan andra undersökningar kanske frågar ”Ha du använt e-post de senaste tre månaderna”.

SMFOI har troligen en lite högre medelålder på deltagarna än undersökningar som är viktade utifrån befolkningens medelålder. Det har att göra med att förekomsten av funktionsnedsättning ökar med stigande ålder.

Dessa skillnader gör att man inte rakt av kan göra jämförelser mellan olika undersökningar. Vi ser det som att undersökningarna speglar varandra. Sammantaget ger det en mer nyanserad bild av hur internetanvändningen ser ut i Sverige.

Av tillgänglighetsskäl ställer SMFOI ett begränsat antal frågor. Det gör att andra undersökningar ofta har ställt betydligt fler frågor och därför kan ge en bredare bild

exempelvis av vad personer använder för tjänster på nätet. SMFOI laborerar med strategiska urval av frågor så att vi kan säga något om den undersökta företeelsen men vi kan inte beskriva lika många exempel av den undersökta företeelsen. Som ett exempel ställer SMFOI frågor om 5–6 olika sociala medier medan andra undersökningar frågar om 10–15 olika.

Av tillgänglighetsskäl har SMFOI enklare konstruktioner av svarsalternativ. Det gör att vi till exempel inte använder femgradiga skalor där bara alternativen 1 och 5 är beskrivna med text. Vi undviker också konstruktioner där man ska skilja mellan "ganska" och "mycket". Sådana konstruktioner av svarsalternativ är kognitivt svåra och många har svårt att avgöra var skillnaden går mellan de olika alternativen. Det kan göra att andra undersökningar har fler nyanser i exempelvis hur bra eller hur dåligt något är.

SMFOI har ett antal frågor som vi inte har kunnat hitta att någon annan ställer. Det är till exempel generella och specifika frågor om vad som är lätt eller svårt på nätet och frågor om hjälpmedel. Vi har också svarsalternativ bland våra bakgrundsfrågor som andra inte har. Det gäller till exempel att man kan svara Anpassad skola under utbildning eller Daglig verksamhet, Aktivitetsersättning under sysselsättning och olika former av anpassade boenden. Där kan vi inte spegla våra resultat mot något annat utan jämför med våra egna resultat över tid. Dessa frågor har lyfts fram som särskilt viktiga av personer med funktionsnedsättningar. Därför finns de med i SMFOI.

Övergripande slutsatser

Vissa frågor har blivit ointressanta på befolkningsnivå

Det finns ett antal frågor som bedöms överspelade på befolkningsnivå. Sådana frågor ställs inte längre av SCB eller SOI. Typiskt för sådana frågor kan vara att:

- Bedömningen är att i princip alla i befolkningen som använder internet skulle svara samma sak.
- Frågan har hamnat utanför fokus för den generella utvecklingen av internet.

Men vi har sett att dessa frågor fortfarande kan vara mycket relevanta för personer med funktionsnedsättning. Det kan till exempel bero på de skillnader som finns mellan det som ser ut som "befolkningen" i generella undersökningar och den del av befolkningen som har specifika funktionsnedsättningar.

Exempel på frågor som inte längre ställs i andra befolkningsundersökningar:

- Användning av e-post
- Frågor om generell kompetens när det gäller att använda sin utrustning.
- Generella frågor om svårigheter att använda internet
- Tillgång till utrustning
- Typ av uppkoppling

Syftet styr vilka frågor som är relevanta

Många undersökningar kan beskrivas som att de undersöker "digitaliseringens framkant". Det gäller till exempel för SOI, som är snabb på att fånga upp nya företeelser och under några år studera framväxten av denna företeelse. Exempelvis har SOI 2024 frågor om hur svenskarna använder AI [5]. SOI 2021 undersökte företeelsen "Live shopping" [6] men har sedan dessa inte gjort någon uppföljning. På det sättet kan SOI sägas undersöka det som är nytt och frågor hänger kvar så länge som de anses relevanta.

SCB har ett mer långsiktigt perspektiv när de undersöker befolkningens it-vanor och det gör att nya företeelser inte lika snabbt kommer in bland frågorna som i SOI. Här är mätserier viktiga så att man kan följa företeelser över tid. SCB har också till uppgift att förse beslutsfattare med underlag, vilket gör att vissa frågor kanske inte är lika viktiga för användare av internet som för regering, riksdag eller myndigheter.

SMFOI kan sägas mer fokusera på "digitaliseringens bakkant". Har verkligen alla e-post? Det kan vara en viktig fråga för SMFOI långt efter det att andra undersökningar släppt den frågan eftersom i andra undersökningar ser det ut som att alla har e-post. Det kan ta lite längre tid för nya företeelser att komma in i SMFOI. Eftersom vi speglar vad andra undersökningar tar upp så behöver vi se vad som kan vara relevant att spegla. Av tillgänglighetsskäl ställer vi också färre frågor än andra undersökningar. Det gör att vi behöver plocka bort frågor för att få in nya. Vi har delvis löst det genom att arbeta med olika teman för varje undersökning. De frågor som ingår i ett tema behöver därför inte ställas igen utan kan bytas ut mot ett annat tema.

Känslan av delaktighet i det digitala samhället

En av de viktigaste frågorna i SMFOI är en fråga om deltagarna känner sig delaktiga i det digitala samhället. Vi använder den frågan som en övergripande fråga för att få en uppfattning om människors känsla av att tillhöra det samhälle som växer fram.

För tillfället verkar SMFOI vara ensam om att, i kvantitativa undersökningar, regelbundet fråga om känslan av delaktighet. Ett av målen med digitaliseringspolitiken är inkludering. Målet i den svenska funktionshinderpolitiken är full inkludering i samhället för personer med funktionsnedsättning. Därmed är det viktigt att regelbundet mäta hur stor andel som känner sig delaktiga i det digitala samhället.

Svenskarna och internet (SOI) ställde frågor om delaktighet fram till 2019 men vi kan inte hitta att SOI sedan dess har följt upp frågan. I SOI 2019 respektive i SMFOI 2019 och SMFOI 2023 fördelade sig svaren enligt Tabell 1.

Tabell 1: Upplevelse av delaktighet i det digitala samhället. Svar från Svenskarna och internet 2019 samt från Svenskarna med funktionsnedsättning och internet, 2019 och 2023. Andelar i procent.

SOI, svarsalternativ	SOI 2019*	SMFOI svars- alternativ	SMFOI 2019	SMFOI 2019 jämförelse- grupp**	SMFOI 2023	SMFOI 2023 jämförelse- grupp**
Ja, helt och fullt	27	Ja	62	82	54	72
Ja, till stor del	41					
Ja, bara lite	20	Till viss del	29	15	37	24
Nej, inte alls	9	Nej	7	2	7	3
Vet inte	3	Vet inte	2	0	2	1

* Gäller personer ≥12 år.

** Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning.

Av sina data drog SOI slutsatsen att 88 procent av befolkningen kände sig delaktiga i det digitala samhället 2019. Det betyder att de slog ihop alla tre svar som börjar med "Ja". I SMFOI menar vi att den som svarar "till viss del" inte kan räknas in bland de som känner sig delaktiga i det digitala samhället. Vi menar att för personer som svarar på det viset så finns det delar av det digitala samhället där man inte känner sig inkluderad. Likaså kan den som svarar "Ja, bara lite" använda ett sådant svarsalternativ för att markera ett utanförskap som är stort men inte fullständigt utanförskap. Det gäller särskilt om nästa svarsalternativ är "Nej, inte alls". I SMFOI har vi valt att använda rena "Ja" eller "Nej" och att undvika positiva eller negativa värdeord för det som kan vara ett mittenalternativ. Vi kan inte veta om "till viss del" lutar åt ett ja eller ett nej. Därför undviker vi att använda Ja/Nej i sådana svarsalternativ. Många människor har också svårt att förstå var gränsen går mellan "helt och fullt" respektive "till stor del". Så vi har valt att bara använda alternativet Ja. Rent språkligt finns det dessutom ingen skillnad mellan formuleringen "Nej, inte alls" respektive "Nej"

eftersom det inte finns några flera varianter på "Nej" och då blir det kognitivt mindre belastande om svarsalternativet är det kortare "Nej".

I SMFOI ser vi behov av att mäta saker över tid för att uppmärksamma förändringar i önskvärd eller icke önskvärd riktning. Tabell 1 visar att bland både personer med och utan funktionsnedsättning som deltar i SMFOI har känslan av att vara fullt delaktig gått ner över tid.

Sveriges kommuner och regioner, SKR, har en webbsida om digital delaktighet [7], men redovisar ingen statistik över hur många som känner sig delaktiga. Sidan slår fast att "Kommuner och regioner har en viktig roll att i att stävja digitalt utanförskap och att nå de personer som sällan eller aldrig använder internet". SKR pekar också på bibliotekens viktiga roll i arbetet med att öka den digitala delaktigheten. Vad gäller statistik så pekar SKR på svenskarna och internet.

Hur många använder internet?

En stor svårighet när man undersöker användningen av internet är att få tag på personer som inte använder internet. Den som inte använder internet kanske inte är så intresserad av att delta i en undersökning om internet men det är också så att dessa personer helt enkelt kan vara svåra att få tag på.

Tabell 2: Använder du internet? 2023. Andelar i procent.

Använder internet	SMFOI 2023	SOI 2023 *	SCB 2023 **
Ja	94	96	96
Nej	6	4	3

* Gäller personer ≥ 16 år [8].

** Gäller personer ≥ 16 år [9].

Enligt SOI 2023 är det 91 procent av männen och 90 procent av kvinnorna som är 16+ år som använder internet dagligen. Bland pensionärer ligger internetanvändandet på 85 procent men det skiljer sig mellan yngre pensionärer som är 65–75 år (94 procent) och äldre pensionärer över 75 år (72 procent) [8].

Enligt SOI är det i princip enbart äldre som **inte** använder internet [10]. SMFOI vänder sig till personer med funktionsnedsättning som använder internet. Därför har vi få svarande som säger att de inte använder internet. År 2023 var det 3 procent av deltagarna under 65 år som svarade att de inte använder internet. I vår jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning är det <1 procent under 65 år som inte använder internet.

Sannolikt underskattar SMFOI andelen personer med funktionsnedsättning som **inte använder** internet. Vårt fokus är på personer med funktionsnedsättning som är användare av internet. Det är svårt att säga om även SOI och SCB under-rapporterar andelen personer som inte använder internet. Icke-användare av internet beskrivs ofta som att det i första hand är äldre personer men vi kan se att det även förefaller finnas yngre personer med funktionsnedsättning som inte använder internet. Här finns sannolikt ett mörkertal som skulle behöva undersökas ytterligare.

Uppkoppling och abonnemang

Enligt rapporten Digitala Sverige 2022 – En samlad analys av samhällets digitalisering från DIGG [11], hade nästan 99 procent av hushållen tillgång till uppkoppling på minst 30 megabit per sekund och över 90 procent har också tillgång till mycket snabbare internet än så via fiber.

Enligt SCB är tillgången något lägre. SCB frågar också om typ av uppkoppling (Tabell 3) och då har 83 procent tillgång till ett fast bredband och 57 procent tillgång till ett mobilt bredband [9].

Tabell 3: Data hämtad ur SCB:s statistikdatabas Befolkningens it-vanor. Andelar i procent.

SCB	Procent
Tillgång till internet, 2023, (16 år och äldre)	95
Tillgång till internet, 2024, (16 år och äldre)	94
Fast bredband, 2021, (16–85 år)	83
Mobilt bredband, 2021, (16–85 år)	57

SOI tycks inte ha ställt frågor om uppkoppling på flera år. SMFOI kommer ställa frågor om uppkoppling första gången 2025. Därför kan vi inte i nuläget göra någon jämförelse. Anledningen till att vi lyfter in sådana frågor är att vi fått signaler att personer som bor på anpassat boende inte har tillgång till bra uppkopplingsmöjligheter.

Är internet svårt?

Den övergripande frågan om internet är lätt eller svårt som finns i SMFOI hittar vi ingen motsvarighet till i andra undersökningar. Detsamma gäller frågorna om svårigheter att använda generella funktioner, som till exempel att navigera, söka information och använda lösenord. Den lagstiftning som reglerar digital tillgänglighet syftar i första hand till att säkerställa **åtkomst till internet**. Den typ av frågor om svårigheter som finns i SMFOI är mer relaterade till **svårigheter i användning av internet** och är därmed nära besläktade med frågor om användbarhet. Svaret på frågorna kan säga något om hur många som upplever att de generella funktioner har så stora brister i hur de är utformade att de därmed skapar svårigheter i att använda dem. Den typen av tillgänglighetsbrister kan inte fångas upp av automatiska testverktyg och oftast inte heller av experter. Det krävs att användare uttalar sig om vad de uppfattar som svårt.

För att hitta jämförelser behöver vi gå tillbaka i tiden. 2017 ställde SOI frågor om att hitta det man letar efter genom att googla [12]. Deltagarna i undersökningen ombads ta ställning till påståendet "Jag tycker det är enkelt att hitta bra sökord när jag ska söka på nätet (googla)". En femgradig skala användes:

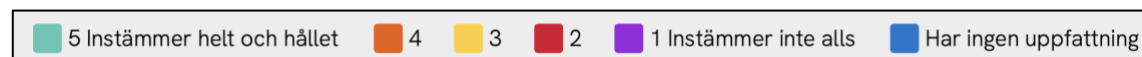

Bild 1: Femgradig skala från SOI 2017 som används för att deltagarna ska kunna ta ställning till påståendet jag tycker det är enkelt att hitta bra sökord när jag ska söka på nätet (googla).

1 procent instämde inte alls. Det är oklart hur svarsalternativen 2, 3 och 4 ska tolkas eftersom de inte har någon textbeskrivning. Alternativet 2 markerades av 2,2 procent, alternativet 3 av 3,9 procent. I SMFOI 2017 svarade 11 procent att "Det är svårt att söka information". I SMFOI 2023 var det 9 procent av alla med funktionsnedsättning som svarade att det är svårt att söka information på internet. Om vi bryter ner svaren på gruppnivå ser vi att i vissa grupper är det stora andelar som tycker att det är svårt att söka information (Diagram 1).

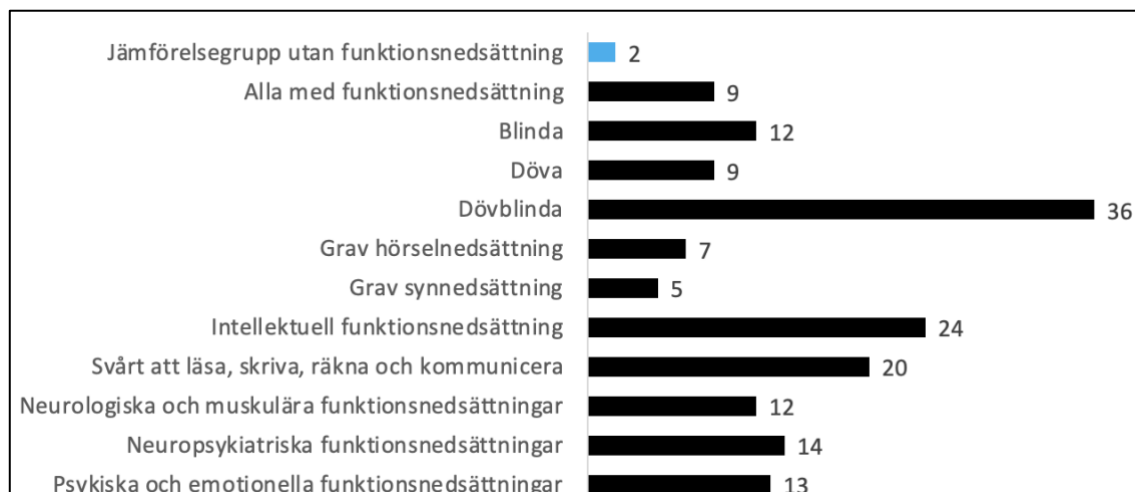

Diagram 1: SMFOI 2023. Personer utan funktionsnedsättning och personer tillhörande 10 olika grupper av funktionsnedsättningar som anger att de tycker att det är svårt att söka information på internet. Andelar i procent.

Utöver frågan om att söka information ställer SMFOI ytterligare ett antal frågor om svårigheter att använda generella funktioner på internet:

- Svårt att navigera
- Svårt att använda tjänster
- Svårt att förstå innehåll
- Svårt med lösenord
- Svårt för att design och utformning är störande
- Svårt för att det inte fungerar med mina hjälpmedel
- Svårt, men jag kan inte beskriva varför

Vi har inte hittat någon annan undersökning som regelbundet ställer frågor om svårigheter att använda **generella funktioner** på internet.

SMFOI har dessutom några frågor om svårigheter att använda specifika tjänster på internet. Vi frågar om deltagaren tycker att det är lätt eller svårt att använda:

- Mobilt BankID
- BankID på kort eller fil
- Freja eID
- Betala räkningar via internet
- E-handla
- Vårdmöten via internet
- 1177 webbplatsen med sjukvårdsinformation
- 1177 e-tjänster, där man behöver logga in

I enstaka fall har olika undersökningar berört någon av ovanstående tjänster men oftast handlar frågorna om ifall man använder tjänsterna och inte om man upplever dem som lätta eller svåra.

Hur många behöver hjälp med internet?

Många som använder internet tar någon gång hjälp av en annan person. I SMFOI försöker vi identifiera hur många som regelbundet behöver sådant stöd för att använda internet. Den bakomliggande tanken är att om man regelbundet behöver fråga någon annan om hjälp så kan man inte använda internet självständigt (eller autonomt som det ibland kallas).

Här finns möjligheter att göra vissa jämförelser (Tabell 4). SOI nyanserar frågan genom att ha tre nivåer av hjälp som tillsammans landar på att 19 procent av befolkningen vid minst något tillfälle behöver hjälp [10]. Motsvarande siffra för SMFOI är att 31 procent säger att de regelbundet behöver hjälp. I SMFOI finns också data som är nedbruten på olika grupper av funktionsnedsättningar som visar att behovet av hjälp på internet varierar kraftigt mellan de olika grupperna.

Tabell 4: Jämförelse mellan SMFOI: Personer som uppger att de regelbundet behöver hjälp med något på internet och frågan i SOI: Behöver du hjälp med att utföra något på nätet eller känner du att du klarar dig själv? Andelar i procent.

SMFOI 2023	Procent
Ja	31
Nej	64
Vet inte	5
SOI 2024*	Procent
Behöver hjälp med det mesta/allt	1
Behöver hjälp med en del	4
Behöver hjälp med något enstaka	14
Behöver i princip inte hjälp alls/klarar mig själv	81

* Gäller personer 18 år och uppåt.

Sociala medier

SMFOI, SOI och SCB ligger relativt nära varandra när det gäller att mäta användningen av sociala medier (Tabell 5). De skillnader som finns kan troligen förklaras med att SMFOI har färre yngre svarande. Det ger genomslag på användningen av Snapchat och Youtube. För Facebook, vars användare har en högre medelålder är det inga stora skillnader mellan SMFOI och SOI.

Tabell 5: Användning av vissa sociala medier. Andelar i procent.

Tjänst	SMFOI 2023	SMFOI2023 jämförelse- grupp*	SOI 2022**	SOI 2023**	SCB 2023***	SCB 2024***
Har egen blogg	2	2	-	-	-	-
Läser bloggar	14	13	15	-	-	-
Facebook	78	69	71	68	-	-
Youtube	61	60	79	79	-	-
Instagram	57	56	64	64	-	-
Snapchat	17	16	38	38	-	-
Deltagit på sociala nätverkssajter					68	67

* Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning.

** Gäller personer 8 år och uppåt [13].

*** Gäller personer 16 år och uppåt [9]

Här ser vi i SMFOI en tendens mellan undersökningsåren att personer med funktionsnedsättning fortsatt använder Facebook medan användningen har börjat minska bland personer utan funktionsnedsättning (Tabell 6). Varför personer med funktionsnedsättning fortsätter använda Facebook medan användningen viker i andra grupper är svår att förklara. Det kan handla om att andra alternativ har bristande tillgänglighet. Det kan också handla om att social interaktion över nätet har stor betydelse för många personer med funktionsnedsättning.

Tabell 6: SMFOI, användning av Facebook mellan 2017 och 2023. Andelar i procent.

Användning av Facebook	2017	2019	2021	2023
SMFOI	75	77	77	78
SMFOI jämförelsegrupp	-	74	76	69

Andelen som i SMFOI anger att de har en egen blogg skiljer sig mycket mellan olika typer av personer med funktionsnedsättning. Blinda (7 procent), personer som har svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera (6 procent) och personer med psykiska och emotionella funktionsnedsättningar (6 procent) är de grupper som har högst andel personer med en egen blogg. SOI 2019 angav att 49 procent läste bloggar och att 7 procent hade en egen blogg [14]

SMFOI frågar endast om ett litet men strategiskt urval av sociala medier medan SOI 2023 även tar upp Linked in, TikTok, Flashback, Twitter, Pinterest, Reddit, Roblox.,

Twitch, Be real, Mastodon, Jodel och Yubo. SCB har valt att använda en övergripande fråga och frågar därför inte om specifika sociala medier.

Kommunikation

E-post

För området e-post har vi valt att förutom de totala andelarna som använder e-post i respektive undersökning (Tabell 7) också granska hur undersökningarna redovisar användning uppdelad på olika funktionsnedsättningar. Här ska noteras att SCB relaterar sin fråga till om man använt e-post det senaste kvartalet medan SMFOI och SOI frågar om man använder e-post.

Tabell 7: Personer som använder e-post. Jämförelser mellan SMFOI, SOI och SCB. Andelar i procent.

Tjänst	SMFOI 2023	SMFOI 2023 jämförelse- grupp *	SOI 2020 **	SCB 2023***	SCB 2024 ***
Använder e-post	87	93	97	88	88

* Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.

** Gäller personer 16 år och uppåt i kvartal 3 2020 [15].

*** Gäller personer 16 år och uppåt [9]

Användning av e-post fördelad på olika funktionsnedsättningar

Redan när vi jämför alla med och utan funktionsnedsättning så finns en skillnad på sex procentenheter i SMFOI. SMFOI och SCB har olika sätt att identifiera funktionsnedsättning (Tabell 8). SCB identifierar funktionsnedsättning genom frågekonstruktionen "Har du på grund av något hälsoproblem, svårt att klara av sysslor eller delta i aktiviteter som folk i allmänhet gör" [16]. Svarsalternativen är:

- Mycket svårt
- Ganska svårt
- Inte alls svårt
- Vet inte

Därefter ställs följdfrågan:

- Har du haft dessa svårigheter under senaste 6 månaderna?

För 2023 redovisar SCB inga uppgifter för dessa grupper så vi har valt att jämföra med 2024. SCB:s alternativ "Inte alls svårt" (92 procent) kan sägas motsvara SMFOI:s jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning (93 procent). Där ger de båda undersökningarna i princip samma svar.

Sedan blir det svårare att jämföra (Tabell 8). SMFOI kan bryta ner användningen av e-post bland personer med funktionsnedsättning på nästa 50 undergrupper av diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter. SMFOI har också identifierat hur dessa kan delas in i 10 grupper. I SMFOI finns en koppling mellan ämnet, internetanvändning, och specifika funktionsnedsättningar som kan tänkas påverka just användningen av internet. Det betyder att SMFOI tar hänsyn till kontext eller med

andra ord har ett miljörelaterat förhållningssätt. Deltagarnas funktionsnedsättning kan skapa ett funktionshinder om internet är felaktigt utformat. SCB utgår från ett mer medicinskt förhållningssätt. Funktionsnedsättning definierat som ”svårt att klara sysslor/aktiviteter” är inte specifikt relaterade till användning av internet. Således kan en person som har svårt att städa sitt hem men lätt att använda internet inte särskiljas från en person vars intellektuella funktionsnedsättning kan påverka användningen av internet men där personen enkelt kan städa sitt hem.

Tabell 8: Beskrivning av hur olika **typer** av funktionsnedsättning (i SMFOI:s kategorisering) respektive **grad** av funktionsnedsättning (i SCB:s kategorisering) relaterar till användning av e-post. Andelar i procent.

SMFOI 2023	Procent
Blinda	86
Döva	88
Dövblinda	91
Grav hörselnedsättning	89
Grav synnedsättning	91
Intellektuell funktionsnedsättning	64
Svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera	78
Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar	88
Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar	84
Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar	90
SCB 2024*	
	Procent
Mycket svårt klara sysslor/aktiviteter	66
Ganska svårt	82
Haft svårt klara sysslor/aktiviteter under de senaste 6 månaderna	78

* Gäller personer 16 år och uppåt och första kvartalet 2024 [9].

Vad vi kan se från båda sätten att mäta är att förekomst av funktionsnedsättning minskar användningen av e-post. SMFOI ger större precision vad gäller att förstå vilka typer av funktionsnedsättningar som kan spela stor roll och vilka som inte tycks spela så stor roll. Det finns ju flera grupper av funktionsnedsättningar där användningen av e-post i princip är lika stor som hos personer utan funktionsnedsättning. SMFOI kan visa att det främst är personer med intellektuell funktionsnedsättning och svårigheter relaterade till språk som i lägre utsträckning använder e-post. Det är mer svårtolkat

hur svårigheter att klara vardagliga sysslor kan användas för att förklara vad det är som gör att individer inte använder e-post.

Videosamtal

Enligt SOI 2022 minskade antalet videomöten efter pandemin och de kunde då se att andelen som dagligen hade videomöten minskat mycket kraftigt. Sedan dessa verkar inte SOI ha ställt denna fråga. Det kan vara resultatet av en sådan minskning som vi ser SMFOI och SCB år 2023 (Tabell 9) men SMFOI och SCB kommer fram till olika resultat.

Tabell 9: Jämförelse användning av videomöten mellan SMFOI och SOI, Andelar i procent.

Tjänst	SMFOI 2023	SMFOI 2023 jämförelse- grupp*	SOI 2021**	SOI 2022**	SCB 2023***
Använder videomöte	57	59	86	83	71

* Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.

** Gäller personer 8 år och uppåt och om man använt videosamtal de senaste 12 månaderna [17].

*** Gäller personer 16 år och uppåt som använt videomöte under de 3 senaste månaderna [9].

Praktiska tjänster

SMFOI ställer regelbundet frågor om användningen av ett antal strategiskt utvalda tjänster som vi som samlingsnamn kallar praktiska tjänster (Tabell 10). Användning av dessa tjänster visar på olika sätt att man är aktiv i samhället och skillnader i användning kan ge ledtrådar till om personer med och utan funktionsnedsättning är lika aktiva.

I några fall kan vi göra jämförelser mellan SMFOI och andra undersökningar. I SMFOI 2023 var det 6 procent av alla med funktionsnedsättning som använt dejtingtjänster. Motsvarande siffra i SOI var 10 procent [18]. Bland de olika grupperna i SMFOI använder 10 procent av personerna med autism en dejtingtjänst.

Tabell 10: Jämförelser mellan SMFOI 2023 och andra undersökningar vad gäller användning av ett urval praktiska tjänster. Andelar i procent.

Tjänst	SMFOI 2023	SMFOI 2023 jämförelsegrupp*	SOI 2022**
Dejting	6	3	10
Väder	70	85	
Kartor	70	87	
Köpt biljetter resor	54	72	57
Köpt biljetter evenemang	49	67	
Boka tid, vård	65	68	
Boka tid, tandvård	35	31	

* Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.

** Gäller personer 16 år och uppåt. SOI-frågan rör personer som "har använt någon e-tjänst för kollektivtrafik, tåg eller allmänna transportmedel, till exempel för att planera en resa online eller köpa en e-biljett" [19].

Enligt SCB är det 49 procent som "bokat tid hos läkare eller tandläkare 2023 [20]. I SMFOI ser vi detta som två olika frågor och då är det fler som bokar tid för vård än som bokar tid till tandläkaren. Vår tolkning är att många blir kallade till regelbundna besök hos sin tandläkare och då är behovet av att göra egna bokningar inte lika stort.

Nöje och underhållning

SMFOI ställer regelbundet frågor om användningen av ett antal utvalda tjänster som vi som samlingsnamn kallar nöje och underhållning (Tabell 11). Tjänsterna är valda för att vi ska kunna se i vilken utsträckning personer med funktionsnedsättning använder samma tjänster som personer utan funktionsnedsättning. Utöver det har vi lagt till talböcker, som är en form av ljudbok för personer med funktionsnedsättning.

I flera fall går det att jämföra siffror från SMFOI med uppgifter från SOI eller SCB. Frågorna är inte alltid ställda på samma sätt, vilket kan vara en förklaring till att vissa uppgifter skiljer sig.

Tabell 11: Jämförelse mellan användning av olika tjänster för nöje och underhållning. Andelar i procent.

Tjänst	SMFOI 2023	SMFOI 2023 jämförelsegrupp*	SOI 2023**	SCB 2024***
Lyssna på musik	49	60	-	74
Spela spel	40	37	-	40
TV via nätet	69	72	-	72
Youtube	61	60	79	
Streaming	43	45	-	66
Ljudböcker	25	26	27	****
Talböcker	13	2	-	-

* Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.

** Gäller internetanvändare 8 år och uppåt [21], , Youtube [22] och ljudböcker [21]

*** 16+ år. SCB ställde inte frågor om detta 2023. Därför jämför vi med 2024 [9].

**** Enligt SCB 2021 var andelen som **varje vecka** lyssnar på ljudböcker 15 procent bland kvinnorna och bland männen 10 procent [23].

2017 angav SOI att 59 procent av internetanvändarna spelar spel "någon gång" [24]. Det har ökat till 61 procent 2018. Detta byter sedan namn till "spelat nöjesspel" och 2022 är det 58 procent som "spelat under året" [25]. Myndigheten för tillgängliga medier anger att det i slutet av december 2024 var 118 379 personer som under året lånat en talbok. Det skulle innebära att cirka en procent av befolkningen är aktiva talboksläsare.

Nyheter, radio och poddar

SMFOI frågar om deltagarna **läser en dagstidning via internet, om de lyssnar på radio via nätet** och om de **lyssnar på poddar**. Även SOI och SCB frågar om poddar men SOI [26] frågar om man tar del av samhällsnyheter och sedan vilka kanaler man i så fall tar del av och SCB frågar om deras deltagare "läser nyheter online" (Tabell 12). Svartalternativet **Nyhetsappar/webbplatser** ser vi som det som närmast motsvarar frågorna i SMFOI och SCB.

Tabell 12: Personer som tar del av nyheter via internet. Jämförelse mellan SMFOI, SOI och SCB. Andelar i procent.

Kanal	SMFOI 2023	SMFOI 2023 jämförelsegrupp*	SOI 2023**	SCB 2024***
Radio	38	48	-	-
Poddar	32	39	50	41
Dagstidning	54	69	56	78

* Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.

** Gäller personer 8 år och uppåt. Tar del av nyheter via nyhetsappar/webbplatser.

*** Gäller personer 16 år och uppåt [9]. Svar på frågan "Läst nyheter online".

SMFOI har preciserat frågan till att handla om traditionella nyhetstidningar på internet. SCB lämnar det mer öppet till deltagaren att själva avgöra vad som menas med "läsa nyheter online". Det kan handla om andra nyhetskällor och frågan om nyhetsappar/webbplatser kan därmed tolkas lite bredare än frågan i SMFOI. 2016 rapporterade SOI att 81 procent läste dagstidning på nätet någon gång och att 43 procent gjorde det dagligen.

Det är bara SMFOI (av regelbundna kvantitativa undersökningar) som frågar om att lyssna på radio via nätet. Här finns ju en viss sammanblandning eftersom vissa radioprogram har börjat kalla sig själva för poddar.

På medieområdet finns också Mediebarometern från Nordicom vid Göteborgs universitet [27]. Den har ett annorlunda upplägg eftersom den mäter vad befolkningen mellan 9–85 år gör en vanlig dag. I rapporten för 2023 kan man se att 22 procent lyssnar på direktsänd webbradio och 29 procent på podcast/radio i efterhand. I mediebarometern kan man inte urskilja om någon av deltagarna i undersökningen har funktionsnedsättning.

Ekonomi och handel

E-legitimation

Att kunna identifiera sig digitalt är mycket viktigt. Fler och fler tjänster på internet kräver att användaren identifierar sig och e-legitimation ersätter allt mer andra sätt att logga in för att identifiera sig. Tabell 13 jämför hur SMFOI, SOI och SCB vid olika tidpunkter har undersökt användning av e-legitimation. För SMFOI är det här en av de långsiktigt viktigaste områdena att bevaka eftersom konsekvenserna av att inte ha e-legitimation är mycket omfattande och i princip förhindrar möjligheten att fungera i dagens samhälle.

Tabell 13: Tillgång till BankID, Freja eller någon e-legitimation. Jämförelse mellan SMFOI, SOI och SCB. Andelar i procent.

Tjänst	SMFOI 2023	SMFOI 2023 jämförelsegrupp*	SOI 2021**	SCB 2023***
Har mobilt BankID	87	94	92	
Har BankID på kort eller fil	18	21	-	
Har Freja eID	4	4	1	
Har använt e-legitimation				90

* Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.

** Gäller personer 18 år och uppåt [28].

*** Gäller personer 16 år och uppåt. Har använt e-legitimation [9]

SCB frågar om alla typer av e-legitimation i en fråga. BankID och de övriga e-legitimationerna är dock inte ömsesidigt uteslutande. Med det menar vi att det spelar roll vilken e-legitimation man har möjlighet att använda. Att inte ha tillgång till BankID innebär att man är avskuren från alla typer av digitala betalningar. Ingen annan e-legitimation ger möjlighet att genomföra betalningar. Därför behöver man i statistiken kunna särskilja hur många som använder BankID.

Enligt SCB är det 90 procent över 16 år som använt en e-legitimation under första kvartalet 2023 [29]. Det svarar egentligen inte på frågan hur många som har tillgång till en legitimation utan på hur många som använt en sådan under den undersökta perioden. SCB har funktionsnedsättning som en bakgrundsvariabel men för denna statistik redovisas inga siffror utan statistiken är ersatt med två prickar som enligt SCB:s förklaring innebär att "uppgiften är för osäker för att redovisas".

E-Hälsomyndighetens undersökning "Invånarundersökningen 2021 - Om digitala tjänster inom hälso- och sjukvård och socialtjänst" anger att 90 procent av befolkningen som är 16 år eller äldre kan använda någon tjänst för e-legitimation (BankID eller Freja) [30]. Enligt denna undersökning är det 7 procent som inte har någon sådan legitimation. Begreppet e-legitimation används inte uttryckligen i rapporten. Istället används begreppet "säker inloggning" men exemplen handlar om e-

legitimation. Undersökningen pekar på att det är personer med låga inkomster och kort utbildning som har lägst tillgång till en säker inloggning.

SMFOI kan ge en nyanserad bild av hur användningen av mobilt BankID fördelar sig bland olika typer av funktionsnedsättningar (Tabell 14). Här finns stora skillnader jämfört med SOI och SCB för vissa grupper, som personer med intellektuell funktionsnedsättning, personer som är blinda och personer som har svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera, medan andra ligger nära hur det ser ut i hela befolkningen.

Tabell 14: SMFOI 2023. Användning av BankID fördelat på olika grupper av funktionsnedsättning. Andelar i procent.

Använder mobilt BankID	Procent
Blinda	79
Döva	90
Dövblinda	82
Grav hörselnedsättning	86
Grav synnedsättning	87
Intellektuell funktionsnedsättning	61
Svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera	80
Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar	87
Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar	84
Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar	90

Betalningar

Att kunna utföra elektroniska betalningar är helt nödvändigt för att kunna fungera i dagens samhälle. Därför bevakar SMFOI detta område mycket noga. Om det finns skillnader mellan personer som har funktionsnedsättning och personer som inte har funktionsnedsättning pekar det på en bristande tillgänglighet i samhället som får stora konsekvenser för den enskilde som förhindras göra elektroniska betalningar. Av Tabell 15) framgår att sådana skillnader tycks föreligga.

Enligt Riksbanken var det mindre än 5 procent som hade använt icke-digitala tjänster som brevgiro och kontanter över disk för att betala räkningar den senaste månaden [31].

Tabell 15: Användning av Swish, betala räkningar via internet eller utföra bankärenden via internet. Jämförelse mellan SMFOI, SOI och SCB. Andelar i procent.

Tjänst	SMFOI 2023	SMFOI 2023 jämförelsegrupp*	SOI 2024**	SCB 2024***
Swish	81	90	88	
Betalat räkningar	84	91		
Utfört bankärenden				81

* Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.

** Gäller personer 18 år och uppåt [32].

*** Gäller personer 16 år och uppåt [20].

Betalkonto och BankID

Riksbankens betalningsrapport 2024 slår fast att ”Den svenska betalningsmarknaden har digitaliserats i snabb takt. Kontanter och manuella betaltjänster har ersatts av kort, mobiltelefoner och internettjänster” [31]. I rapporten konstateras också att vissa grupper står utanför denna utveckling men vilka grupper det gäller preciseras inte. Riksbanken konstaterar också att bedrägerier är omfattande och riskerar att underminera förtroendet för hela betalningssystemet. Rapporten lägger fram två förslag som har stark relevans för SMFOI:

- Fler privatpersoner, företag och föreningar måste erbjudas möjlighet att ha betalkonton. Ett betalkonto är nödvändigt för att kunna sköta sin ekonomi och fungera i samhället.
- Banker och andra betaltjänstleverantörer måste anpassa sina betaltjänster för personer som har svårt att använda digitala tjänster.

Riksbankens kartläggning av betalningsvanor visar att en stor andel av befolkningen använder elektroniska betalningar och att andelen som betalar med kontanter snabbt minskar (Diagram 2).

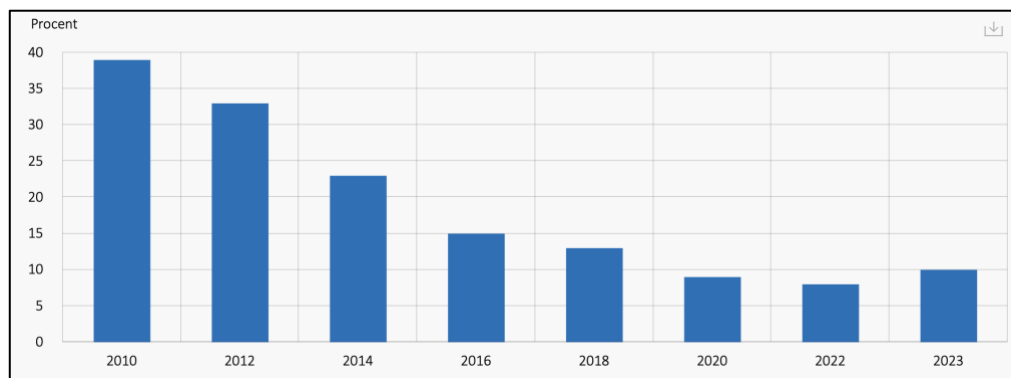

Diagram 2: Andel personer som betalat kontant vid sitt senaste köp, andelar i procent. Källa Riksbanken.

När Riksbanken genomförde en användarstudie för allmänheten intervjuades 123 personer [33]. Funktionsnedsättning har inte varit ett urvalskriterium och det är osannolikt att någon av de grupper som exempelvis inte har möjlighet att få BankID är representerade i studien.

Finansinspektionen beskriver i sin Konsumentskyddsrapport 2024 att det är ”anmärkningsvärt att antalet konsumenter som fick sina betalkonton avslutade ökade med 30 procent från 2020 till 2022” [34]. Inspektionen tar upp detta som ett problem under avsnittet finansiellt utanförskap där de pekar på de allt större svårigheterna att leva utan att ha ett betalkonto. Enligt Finansinspektionen försvarar bankerna detta med att det är ett resultat av deras arbete med att förhindra penningtvätt och terrorism. Enligt inspektionens tillsynsrapport 2023 hävdar bankerna också ”bristande kundkännedom” som skäl till att neka ett bankkonto [35].

Finansinspektionen beskriver inte på detaljerad nivå vilka individer eller grupper det är som hamnar i ekonomiskt utanförskap på grund av att de saknar betalkonto men beskriver i sin tillsynsrapport från 2023 att bankerna saknar rutiner för att kunna ta fram statistik över vilka som nekas betalkonton [35]. Att personer med funktionsnedsättning är extra utsatta rapporteras årligen av Länsstyrelserna [36]. Konsekvenserna av att sakna betalkonto och därmed också BankID presenteras i en rapport av Länsstyrelsen Örebro län [37] och i en översiktlig rapport från Länsstyrelserna 2023 [38]. Länsstyrelserna kan dock inte ange hur stor gruppen är av personer med funktionsnedsättning som saknar betalkonto.

Personer som inte kan göra elektroniska betalningar synliggörs i SMFOI

I SMFOI synliggörs en stor grupp människor som saknar möjlighet att göra elektroniska betalningar och som drabbas av att banker och andra betaltjänstleverantörer inte anpassar sina betaltjänster för personer som har svårt att använda digitala tjänster. SMFOI kan ge detaljerade beskrivningar av vilka dessa personer är bland annat genom kännedom om deras funktionsnedsättningar men också genom en kännedom om deras socioekonomiska status. Se till exempel huvudrapporten för SMFOI 2023 eller specialrapporten 2023 [39] om personer som finns i daglig verksamhet, bor i anpassat boende eller gått i anpassad skola [40].

SMFOI kan inte förklara skälet till att en individ inte har BankID men vi kan se att i vissa grupper är avsaknaden av BankID mycket stor. I gruppen intellektuell funktionsnedsättning är det nästan 43 procent som varken har Mobilt BankID eller BankID på kort eller fil. Motsvarande andel för gruppen blinda är drygt 32 procent. Av fritextkommentarer framkommer att det förefaller vara relativt vanligt att personer med främst kognitiva funktionsnedsättningar nekas ett betalkonto eller att man inte klarar av att hantera BankID för att det anses ha tillgänglighetsbrister.

E-handel

När det gäller e-handel så syns inga stora skillnaderna inte när man jämför alla med funktionsnedsättning med de utan funktionsnedsättning (Tabell 16). Skillnaderna blir större när man bryter ner data över funktionsnedsättning till olika grupper (Diagram 3).

Tabell 16: Personer som har e-handlat. Jämförelse mellan SMFOI, SOI och SCB. Andelar i procent.

Tjänst	SMFOI 2023	SMFOI 2023 jämförelsegrupp*	SOI 2021**	SCB 2024***	Riksbanken 2024****
E-handlat	72	81	89	75	75

* Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.

** Gäller personer 18 år och uppåt [6].

*** Gäller personer 16 år och uppåt som köpt varor/tjänster under de tre senaste månaderna [41].

**** Gäller personer 18–84 år [31].

Enligt Riksbankens betalningsrapport 2024 har e-handeln ökat kraftigt de senaste åren och fick en extra skjuts under pandemin [31]. Riksbankens senaste undersökning visar att 75 procent har handlat på internet under den senaste månaden. Det är en ökning med nästan 20 procentenheter sedan 2018. Resultatet för 2023 ligger i linje med 2022, vilket indikerar att köpvanorna som etablerades under pandemin består.

Enligt SCB:s rapport om befolkningens it-användning för e-handel är det 75 procent av alla över 16 år som e-handlat [42]. 2018 var den siffran 60 procent. Bland äldre är det 6 av 10 som är 65–74 år som e-handlar och varannan 75–85 åring e-handlar. Den grupp som e-handlar mest enligt SCB är personer mellan 25–54 år där 86 procent e-handlar. Rapporten redovisar inte statistik uppdelad efter funktionsnedsättning och redovisar inte heller om personer med funktionsnedsättning fanns med i urvalet. Enligt SCB är det 7 procent som aldrig har e-handlat.

Om man redovisar data per grupp av funktionsnedsättning i SMFOI ser vi att andelen som e-handlar är låg i vissa grupper (Diagram 3). Lägst andel som e-handlar finns bland personer med intellektuell funktionsnedsättning, personer som är blinda och personer med svårigheter att läsa, skriva, räkna och kommunicera.

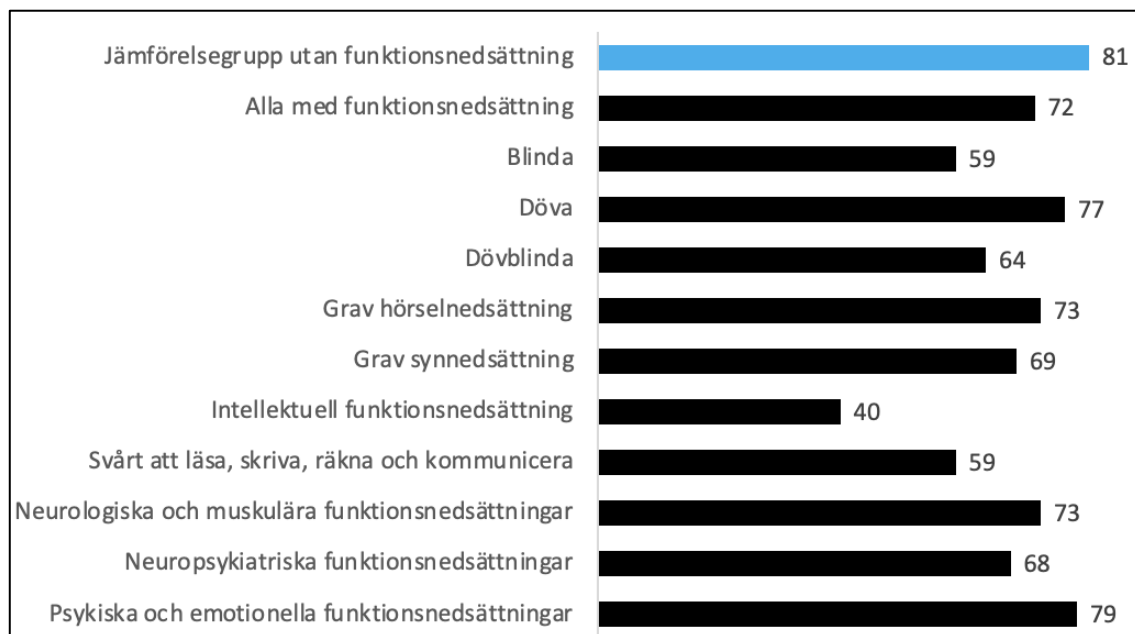

Diagram 3: SMFOI 2023. Personer med olika funktionsnedsättningar som har e-handlat. Andelar i procent.

e-Hälsa

Trots att många personer med funktionsnedsättning har omfattande och ofta livslånga kontakter med vård och omsorg får inte det genomslag när det gäller användning av e-hälsotjänster (Tabell 17).

Tabell 17: Använt internet för att söka information eller ha digitala vårdmöten. Andelar i procent.

Tjänst	SMFOI 2023	SMFOI 2023 jämförelse- grupp*
Boka tid till sjukvården	65	68
Boka tid till tandvården	35	31
Vårdmöten via internet	24	22

* Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.

Enligt SOI 2023 är det 81 procent som har använt e-hälsa de senaste 12 månaderna, baserat på frågan: "Har du under de senaste 12 månaderna använt e-vårdtjänster/e-tjänster för sjukvården (logga in på 1177.se, digitala vårdbesök, söka info vid sjukdom online etc.)?" [43]. Den siffran är inte direkt jämförbar med SMFOI eftersom SOI frågar om flera saker i samma fråga.

I en rapport från E-hälsomyndigheten 2021 [30] finns flera uppgifter om användning av e-Hälsa som kan jämföras med SMFOI. Uppgifterna är inte rakt av jämförbara eftersom E-hälsomyndigheten ber deltagarna att tänka sig 12 månader tillbaka i tiden och sedan svara på frågan om man någon gång under den perioden gjort det som frågan handlar om. SMFOI frågar om man någon gång har gjort det.

Tabell 18: E-Hälsomyndigheten. 2021. Frågor om att man under de senaste 12 månaderna sökt information som sjukdom eller behandling, bokat av eller ombokat vårdbesök eller haft vidermöten i vården. Andelar i procent.

Tjänst	Procent
Sökt information om sjukdom eller behandling	74
Boka av/omboka en tid för ett vårdbesök	58
Ha ett videomöte med vårdpersonal	15

E-hälsomyndighetens undersökning visar att andelen som använder internet för att söka hälso- och sjukvårdsinformation ökar med ökad utbildningsnivå och är högst

bland höginkomsttagare. Personer över 75 år är de som minst använder denna möjlighet. Boende i socioekonomiskt utsatta områden söker mindre information än boende i andra områden. Personer som skattar sin hälsa som bra söker mer hälso- och sjukvårdsinformation på internet än personer som skattar sin hälsa lägre. Samtidigt söker den som har många kontakter med vården oftare information via internet jämfört med den som har färre vårdkontakter. Mönstren är desamma för att använda tjänster där man avbokar eller bokar om tider till vården.

E-hälsomyndigheten ställer också frågan "Hur upplever du att det är att använda hälso- och sjukvårdens digitala tjänster?" Eftersom E-hälsomyndighetens fråga inte handlar om en specifik tjänst, så blir resultatet inte helt jämförbart med SMFOI. Myndighetens fråga handlar övergripande om "hälso- och sjukvårdens digitala tjänster" och då blir svaret ett slags genomsnitt. Samma person kan ju tycka att en tjänst är lätt medan en annan är svår. Eftersom en stor andel av befolkningen har mest erfarenhet av att använda tjänsterna när man loggat in på 1177.se så tänker vi att det ändå går att göra en viss jämförelse. I SMFOI ställer vi en konkret fråga om just de inloggade tjänsterna på 1177.se. Vi har inte exakt samma åldersintervall men vi kan spegla svaren i Tabell 19.

SMFOI undviker svarsalternativ där användare måste förstå gränsen mellan "ganska" respektive "mycket". Många kan inte avgöra var den gränsen går. Därför används i SMFOI bara svarsalternativen "lätt" respektive "svår".

Tabell 19: Jämförelse mellan e-Hälsomyndighetens fråga om e-hälsotjänster generellt och frågan i SMFOI som specifikt handlar om eHälsotjänsterna på 1177.se. Andelar i procent.

E-hälsomyndigheten 2021	Mycket lätt	Ganska lätt	Ganska svårt	Mycket svårt	Vet inte/ingen uppfattning
Samtliga	16	48	14	3	20
16–29 år	24	55	7	2	12
30–49 år	19	53	17	2	9
50–74 år	11	48	15	3	23
75 +	5	26	14	4	52
SMFOI 2021	Den är lätt		Den är svår		Jag har ingen uppfattning
Samtliga	66		25		9
16–24 år	52		38		10
25–44 år	69		25		6
45–75 år	66		24		9
76 +	63		29		8
SMFOI 2021 jämförelse-grupp*	Den är lätt		Den är svår		Jag har ingen uppfattning
Samtliga	80		12		8
16–24 år	91		5		5
25–44 år	82		12		5
45–75 år	79		13		8
76 +	74		12		13

* Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.

Enligt e-Hälsomyndighetens undersökning har kön inte någon genomgående påverkan på användningen av de digitala tjänster inom hälso- och sjukvården som frågas efter i enkäten, utöver att kvinnor oftare än män söker hälsorelaterad information och även kommunicerar skriftligt med vården i högre grad. Mönstret är detsamma i SMFOI.

E-hälsomyndigheten ställer inga bakgrundsfrågor om funktionsnedsättning. Där ger SMFOI en kompletterande bild som visar användningen av eHälsa bland personer med funktionsnedsättning.

Enligt SCB var det 66 procent som ”sökt hälsorelaterad information” på nätet under 2023 [20]. I SOI 2021 var det 79 procent som ”använt e-vårdtjänster/e-tjänster för

sjukvård (logga in på 1177.se, digitala vårdbesök, söka info vid sjukdom online etc” [44]. Det är oklart om ”Bokat tid...” egentligen handlar om att man bokat av/bokat om en tid, vilket är det som är möjligt via tjänsterna på 1177.se eller om det verkligen är så att man hittat vårdgivande enheter som tillåter att man faktiskt bokar en tid digitalt.

Nationell patientenkät och Hälso- och sjukvårdsbarometern

Sveriges kommuner och regioner (SKR) genomför regelbundet en nationell patientenkät [45], men denna innehåller inga frågor som kan ge en uppfattning om användning av e-hälsotjänster eller om dessa anses som lätta eller svåra att använda.

SKR genomför också regelbundet Hälso- och sjukvårdsbarometern [46]. I rapporten från 2023 [47], mäts befolkningens attityder till, förtroende för och uppfattning om hälso- och sjukvården. I denna undersökning anger 78 procent att de är positivt inställda till att använda e-tjänsterna i 1177.se. 46 procent anger att de är positivt inställda till att få vård, konsultation och behandling med hjälp av digital teknik. 57 procent är positivt inställda till större möjligheter att kunna vårdas hemma genom hembesök varvat med stöd av digital teknik.

SKR:s Hälsobarometer ställer inga bakgrundsfrågor om funktionsnedsättning. Det finns en fråga om de svarandes hälsotillstånd men den kan inte användas för att avgöra om deltagaren har en funktionsnedsättning (Bild 2. Personer som uppger att deras allmänna hälsotillstånd är bra eller mycket bra är positivt inställda i större utsträckning än övriga, 81 procent jämfört med 68 procent bland de som anger att de har ett dåligt eller mycket dåligt allmänt hälsotillstånd. Inställningen faller något bland äldre och särskilt bland personer över 80 år.

Vidare säger undersökningen att 46 procent av invånarna är positivt inställda till vård, konsultation och behandling med hjälp av digital teknik, medan 30 procent är negativa. Andelen positiva minskar ju äldre personerna är.

Här kan vi inte göra någon enkel jämförelse med SMFOI. Fram till och med undersökningen 2021 hade SMFOI påståenden som visar inställningen till att använda nätet för att göra bokningar av tider till vården (Tabell 20). Där kan vi se att runt hälften, 47 procent är positiva på så sätt att de försöker boka tider till vårdbesök via nätet. Andelen i SMFOI som försöker använda internet för att boka tider sjunker till 35 procent hos personer som är 76 år eller äldre. Det går att tolka resultatet i SMFOI som att minst 47 procent är positiva till att använda digital teknik i relation till hälso- och sjukvård. Här kan det också vara så att bland dem som undviker att använda den digitala tekniken så beror det på att tekniken inte är tillgänglig. De kanske i grunden är positivt inställda men de kan helt enkelt inte använda tjänsterna så länge de inte uppfyller krav på tillgänglighet. Den grupp i SMFOI som brukar ha stora svårigheter på grund av otillgängliga tekniska konstruktioner är personer som är blinda och för den gruppen är det 16 procent som svarat att de försöker boka tider till sjukvården via internet.

Tabell 20: Deltagare i SMFOI 2021 som tagit ställning till påståenden som visar deras inställning till att använda internet för att boka tider till vården. Andelar i procent.

Påstående	SMFOI 2021	SMFOI 2021 Jämförelsegrupp
Jag försöker boka alla mina tider till sjukvården via internet	47	59
Jag undviker om möjligt att boka alla mina tider till sjukvården via internet	26	18
Inget av alternative passar mig	27	23

Tabell 1: Hur bedömer du ditt allmänna hälsotillstånd?

Svarsalternativ	Andel	Antal
Mycket bra	22 %	11 832
Bra	45 %	24 336
Någorlunda	27 %	14 478
Dåligt	6 %	3 206
Mycket dåligt	1 %	592
Bas		54 444

Bild 2: Frågekonstruktion och svarsalternativ i SKR:s Hälso- och sjukvårdsbarometern för att bedöma hälsotillstånd.

Trygghet och säkerhet

Frågor som undersöker om användarna på internet känner sig trygga och säkra ställs på lite olika sätt i SMFOI, SOI och SCB:s undersökningar (Tabell 21). Det gör att frågorna inte är helt jämförbara.

Tabell 21: Frågor som går att relatera till förtal eller näthat. Jämförelse mellan SMFOI, SOI och SCB. Andelar i procent.

Undersökning	Fråga	Män	Kvinnor
SMFOI 2023	Någon har talat illa om mig på internet	25	21
SMFOI 2023 jämförelsegrupp*	Någon har talat illa om mig på internet	8	7
SOI 2023**	Utsatt för näthat	8	4
SOI 2023**	Sett andra utsättas för näthat	38	43
SCB 2023***	Sett hotfulla eller nedvärderande inlägg på nätet	42	41
SCB 2023***	Sett hotfulla eller nedvärderande inlägg på nätet på grund av funktionsnedsättning	10	9

* Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.

** Gäller internetanvändare 16 år och uppåt [48]

*** Gäller personer 16 år och uppåt [9]

Både SMFOI och SCB har data som antyder att personer med funktionsnedsättning är mer utsatt för förtal/näthat än personer utan funktionsnedsättning. SCB rapporterar att "Tre av tio (30 procent) flickor med funktionsnedsättning har varit med om att någon har skrivit till/om henne på internet, som gjort henne ledsen, arg eller orolig. För flickor utan funktionsnedsättning är det två av tio (22 procent) som råkat ut för detta. Motsvarande bland pojkar med funktionsnedsättning visar att två av tio (19 procent) har råkat ut för detta på internet, jämfört med en av tio (11 procent) bland övriga pojkar."

SOI har vid flera tillfällen rapporterat att otrygghet begränsar användningen av internet. Oron kan bestå i rädsla att bli lurad eller utsatt för bedrägerier [49]. Vid undersökningen 2021 angav 40 procent att de blivit utsatta för någon form av bedrägeriförsök det senaste året [50]. I samma rapport finns också en tabell som visar hur många som har blivit utsatta för näthat [51]. Den grupp som enligt SOI rapporterar störst utsatthet är personer med funktionsvariation, där 12 procent har blivit utsatta. I denna undersökning använde SOI termen funktionsvariation men tycks i senare undersökningar ha gått tillbaka till begreppet funktionsnedsättning, vilket också är det begrepp SMFOI använder. Det kan jämföras med genomsnittet för alla internetanvändare över 12 år där 4 procent har blivit utsatta. Även i SMFOI rapporterar personer med funktionsnedsättning att det är cirka tre gånger vanligare

att de råkar ut för att någon talar illa om dem på nätet. Att SMFOI rapporterar högre andelar beror troligen på att "talar illa om" är bredare term än "näthat".

Brå rapporterar i den Nationella trygghetsundersökningen NTU 2024 att andelen i befolkningen som rapporterat att de utsatts för nätkränkningar ligger stabilt runt 2 procent sedan ganska lång tid tillbaka [52]. Bland yngre kvinnor och män är andelen högre, runt 7 respektive 5 procent. Brå formulerar sin fråga så här: "Har någon i syfte att kränka eller skada dig spridit känsliga uppgifter, bilder, filmer och/eller kommentarer om dig på internet under förra året (2023)?" Undersökningen visar också att runt 20 procent av befolkningen avstått från att publicera något på nätet av oro för att utsättas för trakasserier eller hot. NTU-enkäten går ut till över 200 000 personer och nästan 65 000 personer svarade men det ställs inga frågor om funktionsnedsättning. Så det går inte att se i statistiken om personer med funktionsnedsättning är mer eller mindre utsatta än andra.

Att ha blivit utsatt för bedrägerier via internet

Av fritextsvaren i SMFOI kan vi se att det finns en stor oro både bland personer med och utan funktionsnedsättning att råka ut för negativa saker på internet. Oron som uttrycks gäller främst att bli lurad på något sätt. Vi ville också se i vilken utsträckning någon faktiskt råkat ut för något. Därför ställer SMFOI konkreta frågor om vad man kan ha råkat ut för på internet (Tabell 22)

Tabell 22: SMFOI 2023. Vad personer med och utan funktionsnedsättning råkat ut för på internet. Andelar i procent.

Vad har du råkat ut för?	SMFOI 2023		SMFOI 2023 jämförelsegrupp*	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Lösenord har blivit kapade	35	45	28	39
Jag har blivit lurad på pengar	29	23	18	23
Jag har blivit lurad att göra saker jag inte vill	17	13	6	6
Jag har blivit sexuellt utnyttjad på internet	3	7	0	2

* Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.

Enligt NTU är drygt 30 procent av befolkningen oroliga för att råka ut för bedrägerier på internet [52]. Enligt samma undersökning kan man se om deltagarna råkat ut för olika brott. Under 2023 rapporterade 3,8 procent att de utsatts för sexualbrott men då är brott via internet inräknade bland alla andra sexualbrott, så det går inte att avgöra hur många som blivit sexuellt utnyttjade på internet. Undersökningen visar också att det finns en liten andel, och i stort sett bara äldre, som avstår från att handla på nätet för att de oroliga för att bli lurade.

Tillgång till utrustning

I många sammanhang tas det för givet att medborgarna har tillgång till den utrustning som behövs för att använda internet. Det finns dock fortfarande delar av befolkningen som inte har sådan utrustning. I många fall rör det sig om personer som inte använder internet. Tabell 23 visar hur de olika undersökningarna redovisar tillgången till smart telefon, dator och surfplatta. I SMFOI kan vi se att det finns personer som använder internet men som inte verkar ha tillgång till egen utrustning. Personer med funktionsnedsättning har tillgång till utrustning i lägre utsträckning än personer utan funktionsnedsättning. Vi kan också se att det finns en relativt stor andel yngre och medelålders personer som inte har en smart telefon eller en surfplatta, vilket gör att de inte kommer åt internet när de är ute i samhället.

Tabell 23: Tillgång till smart telefon, dator och surfplatta. Jämförelser mellan SMFOI, SOI och SCB. Andelar i procent.

	SMFOI 2023	SMFOI 2023 jämförelsegrupp*	SOI 2019**	SCB 2023***
Smart telefon	89	96	95	91
Dator	86	91	96	32/65
Surfplatta	61	61	64	36

* Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.

** Gäller internetanvändare 12 år och uppåt, [53] [54]

*** Gäller personer 16 år och uppåt [9]. 2023, gäller "mobiltelefon eller smartphone". 32 procent svarade att de hade en stationär dator och 65 procent att de hade en laptop. 36 procent svarar att de har "surfplatta, ej läsplatta". SCB redovisar "tillgång till internet efter typ av utrustning".

SOI verkar inte ha frågat om tillgång till dator, smart telefon eller surfplatta sedan 2019. Redan vid undersökningen 2017 visade SOI diagram där siffrorna började närma sig 100 procent för tillgång till dator och smart telefon bland de personer som är internetanvändare (Diagram 4).

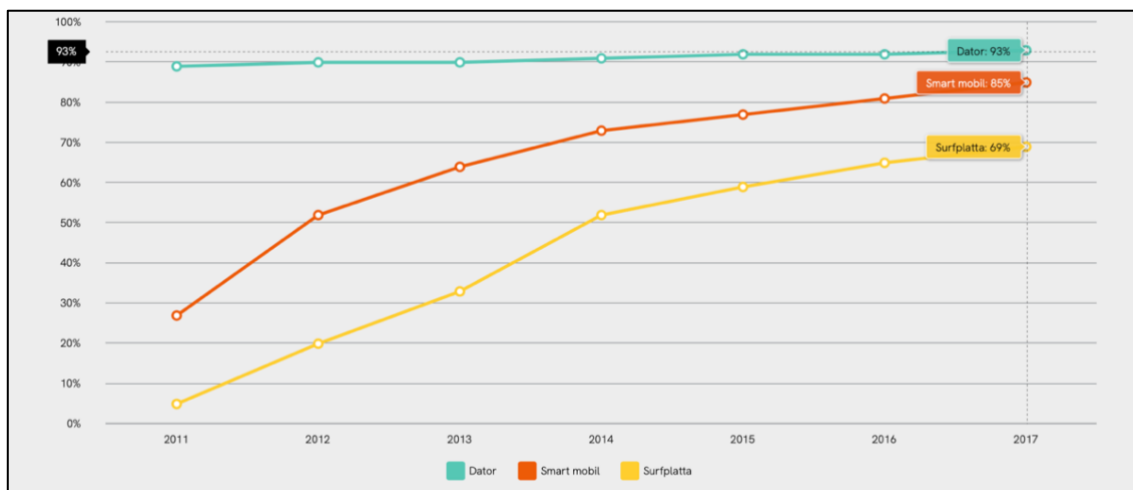

Diagram 4: Resultat redovisat av Svenskarna och internet (SOI) 2017 beträffande tillgång till dator, smart telefon och surfplatta i hemmet. Andelar i procent

Det kan tyckas ändamålsenligt att släppa en fråga när "alla" har tillgång. Men SMFOI visar att även om personer med funktionsnedsättning i hög utsträckning har tillgång till någon utrustning som krävs så finns det fortfarande en andel personer som inte har det. I vår rapport om personer med förvärvade hjärnskador kunde vi se att det finns personer i den gruppen som använder internet men inte har egen utrustning [55]. Vårt tolkning är att dessa personer kopplar upp sig via bibliotek, hos vänner och anhöriga eller via utrustning på sina arbetsplatser eller andra miljöer där man delar exempelvis en dator med andra. I varje grupp av funktionsnedsättning som vi granskar finns på motsvarande sätt en liten andel som inte har egen utrustning men ändå är aktiva på internet. Dessa personer är osynliga i andra undersökningar. De finns så att säga i felmarginalen när undersökningar påstår att "alla har" eller "nästan alla har". Att befinna sig utanför när någon säger "nästan alla" innebär att vara osynlig eller marginaliserad genom att samhällets fokus är någon annanstans och därför sker heller inga riktade insatser.

Behöver man fler enheter för att vara inkluderad?

Med data från SMFOI har vi börjat analysera hur många som har tillgång till både en liten skärm, som man kan bära med sig, och en större skärm, där man till exempel kan utföra olika arbetsuppgifter. Med det vill vi undersöka om full delaktighet i det digitala samhället åtminstone kräver tillgång till en mindre och en större skärm och underförstått att man behöver ha tillgång till internet både på ett lätttrörligt och ett stationärt sätt. Eftersom man i andra undersökningar tycker sig se att alla som är på internet också har den utrustning som krävs så är detta inget man har fokus på.

I vår analys av SMFOI-data ser vi att många deltagare har mycket låga inkomster. Vi tror att det, snarare än funktionsnedsättningen, kan förklara varför personer som använder internet i mindre utsträckning än andra inte har tillgång till utrustning. Det indikerar att det kan vara likadant även i andra grupper med låga inkomster.

Utrustningens ålder kan spela roll

Något som ingen undersökning frågar om är hur gammal utrustningen är. Av fritextsvar i SMFOI kan vi ana att det finns deltagare som har gammal utrustning och att det finns en oro för att den inte kan användas när det kommer uppdateringar av operativsystem eller programvara/appar. Även här tror vi att den som har låga inkomster kan ha svårt att hålla sig med uppdaterad utrustning.

Hjälpmedel och förmåga att använda sin utrustning

SMFOI ställer frågor om hjälpmedel. Det gör inte SOI eller SCB. Frågorna i SMFOI gör det till exempel möjligt att se att många inte har tillgång till hjälpmedel och att många efterfrågar mer kunskap och bättre information och support. Det skulle knappast vara meningsfullt för SOI eller SCB att i sina undersökningar ställa frågor om hjälpmedel eftersom de har så få deltagare med funktionsnedsättning och för att de inte kan koppla svar om hjälpmedel till specifika funktionsnedsättningar. Det vore önskvärt om undersökningar gjorda av exempelvis Socialstyrelsen regelbundet ställde frågor om hjälpmedel som människor kan ha för att underlätta användningen av digitala tjänster.

Kompetens

SMFOI ställer regelbundet frågor som kan relateras till deltagarnas kunskaper i att använda en smart telefon, dator och surfplatta (Tabell 24).

Tabell 24: SMFOI 2023 och frågor relaterade till kompetens och användning av smart telefon, dator och surfplatta. Andelar i procent.

	SMFOI 2023			SMFOI 2023 jämförelsegrupp*		
	Smart telefon	Dator	Surfplatta	Smart telefon	Dator	Surfplatta
Har tillräckliga kunskaper	63	66	58	76	72	73
Skulle behöva mer kunskap eller hjälpmedel	24	23	18	17	20	10
Kan inte tillräckligt för det jag vill kunna göra	5	6	5	3	4	2
Kan inte alls använda	3	3	5	1	2	3
Vet inte	5	2	11	3	2	13

* Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.

SCB har ett frågeområde som heter "Digitala färdigheter" men där ställs frågor om saker man har gjort. Ett exempel är "Har Kopierat eller flyttat filer mellan mappar, enheter eller i molnet", där 58 procent har gjort det. Att man inte har gjort en sak kan ju bero på att man inte har haft något behov, så här kan vi inte säkert veta om svaret kan relateras till användarens kompetens. Det närmaste den typ av kompetensfrågor som finns i SMFOI (tabell 22) som också återfinns hos SCB frågor om "it-kompetens på arbetsplatsen". 2018 svarade 30 procent av personer mellan 16–74 år att de att "it-kompetensen motsvarar det som krävs för arbetet". Efter 2018 finns inte längre någon uppdaterad data om detta.

SOI har ett annat tillvägagångssätt för att ringa in kunskapsluckor. Vid undersökningen 2021 redovisar man en rad olika saker som användarna behöver hjälp med [56] och även hur väl deltagarna känner till olika viktiga begrepp. I samma undersökning framkommer att deltagarna i undersökningen efterfrågar mer kunskap liksom mer support.

2017 hade SOI ett helt avsnitt som hette Vuxnas digitala kompetens [12] men avsnittet redovisar inte hur stora andelar av befolkningen som har tillräckliga kunskaper utan

närmar sig problemet genom att diskutera tillgång till internet, skäl till att inte använda internet och vad man kan behöva hjälp med.

Digital literacy – digital kompetens i Europa

Inom EU mäts digital kompetens via det som kallas digital literacy. Där redovisas att 29 procent av den svenska befolkningen 2024 har låg eller mycket låg digital kompetens [57]. Resultatet är en sammanvägning av data som samlas in från respektive medlemsland, i Sveriges fall från data rapporterade av SCB. Måttet är en så kallad kompositindikator som byggs upp av flera underliggande statistiska mått [57]. Resultatet för Sverige är över genomsnittet i EU men klart under resultatet för Nederländerna, Finland, Norge och Schweiz.

Undersökningars olika urvals- och insamlingsmetoder

Eftersom det sällan är genomförbart att skicka ut en enkät till hela den grupp man vill undersöka behöver man göra urval ur gruppen. Man behöver fundera över hur många man behöver få tag på för att det ska vara tillräckligt många personer av den grupp man vill undersöka för att urvalet ska vara representativt för hela gruppen och för att kunna dra statistiskt säkra slutsatser.

Det gör att från ett ganska litet antal individer så kan man dra slutsatser om hur något ser ut på befolkningsnivå. Det är ganska lätt att få ett representativt urval vad gäller kön, ålder, utbildningsnivå och var i landet personer bor. Ofta gör man avgränsningar så att det som kallas befolkningen kanske är befolkningen mellan exempelvis 16–75 år. I takt med att vi blir allt äldre har flera befolkningsundersökningar nu höjt till 85 år. Ibland går man lägre än 16 år. I Sverige har vi bra och tillgängliga register för att göra den här typen av urval.

Ett problem för alla typer av undersökningar är hur man ska definiera och hitta personer med funktionsnedsättning. På det området har vi inte tillgängliga register. Många befolkningsundersökningar är därför upplagda så att först gör man sitt representativa urval, exempelvis personer med olika kön och ålder och olika karaktäristika på andra för undersökningen viktiga bakgrundvariabler. För att undersöka hela den svenska befolkningen kan sådant representativt urval vara från 3 000 personer och uppåt. Bland de personer som väljer att svara ställer man en kompletterande fråga vars syfte är att identifiera om personen har funktionsnedsättning. På det sättet blir förekomsten av funktionsnedsättning bland de svarande baserat av slumpen. I många fall framgår det inte av rapporterna från de befolkningsundersökningar som vi tagit del av om man försökt få med personer med funktionsnedsättning i sitt urval. Inte heller redovisas inte resultat specifikt för personer med funktionsnedsättning. I de fallen vet vi helt enkelt inte om personer med funktionsnedsättning finns representerade i den statistik som presenteras i rapporten. Sannolikt finns det med några personer med funktionsnedsättning men de är så att säga osynliga i materialet.

Hur stor andel av befolkningen har egentligen funktionsnedsättning?

Inom EU hade 27 procent av befolkningen över 16 år någon funktionsnedsättning år 2022 [58]. I Sverige, enligt samma undersökning, är andelen något lägre, där 24,5 procent av kvinnorna och 18,9 procent av männen har någon funktionsnedsättning [58].

Därmed borde andelen personer med funktionsnedsättning i befolkningsundersökningar alltså ligga runt dessa nivåer för att resultatet av undersökningen ska kunna sägas vara representativ för personer med funktionsnedsättning. Om andelen är lägre så innebär det att undersökningen inte

lyckats rekrytera personer med funktionsnedsättning i relation till hur stor denna grupp är i befolkningen.

Hur fördelar sig olika funktionsnedsättningar inom gruppen?

Även om det förekommer personer med funktionsnedsättning bland de som svarar i undersökningen är nästa fråga hur dessa personer är fördelade mellan olika typer av funktionsnedsättning. Det finns många olika funktionsnedsättningar och det kan vara stora skillnader mellan olika undergrupper inom gruppen med funktionsnedsättningar. Här finns flera svårigheter. Undergrupperna är många och många undergrupper är också mycket små. I förhållande till hela befolkningen kan förekomsten av en viss funktionsnedsättning vara enstaka procent och i vissa fall under en procent medan det i vissa fall kan röra sig om lite större grupper. Det gör att sannolikheten blir mycket liten för att det ska finnas med personer från flertalet undergrupper av funktionsnedsättningar bland de svarande. Även om några personer som hör till en viss undergrupp finns med så är antalet så litet att det inte går att säga något om den gruppen. Resultatet blir ofta att man slår ihop alla med funktionsnedsättning till en grupp.

I de kommande avsnitten redogör vi för hur några av de vanligaste befolkningsundersökningarna som vi refererar till i denna rapport gör sina urval. Vi förklarar också hur de samlar in data. De valda datainsamlingsmetoderna kan påverka om det är möjligt för personer med funktionsnedsättning att svara på enkäten. Idag är en vanlig kombination att man som grund kan delta i en enkät genom att svara online. Som komplement erbjuds ofta endera möjligheten att svara via en telefonintervju eller en enkät via posten. För personer med funktionsnedsättning kan de varianter att svara som erbjuds av den som genomför undersökningen vara otillgängliga. Ju fler sätt som är möjliga att svara på gör också att fler kan hitta ett sätt att svara som de upplever som tillgängligt.

SCB

Ett exempel på en tydlig redovisning av hur urval och insamling går till är hur SCB redogör för sin undersökning BITA, Befolkningens it-användning 2024 [16]. Det gör det möjligt att förstå hur det har gått till men också möjligt att se svagheter i upplägget. I den undersökningen fångar man upp "funktionsnedsättning" genom frågan "Har du, på grund av något hälsoproblem, svårt att klara av sysslor eller delta i aktiviteter som folk i allmänhet gör?" De svarsalternativ som kan väljas är "Mycket svårt", "Ganska svårt", "Inte alls svårt" och "Vet inte". Därefter ställs följdfrågan "Har du haft dessa svårigheter under de senaste 6 månaderna?".

Denna konstruktion har sin grund i Global Activity Limitation Indicator (GALI), som är ett sätt att mäta förekomst av funktionsnedsättning i en population [59]. Det är ett sätt som tillämpas i flera befolkningsundersökningar inom EU. När danska forskare testade detta sätt att mäta på ett omfattande danskt statistiskt material, som representerade den danska befolkningen, resulterade det i att 5,5 procent av deltagarna hade en funktionsnedsättning [60], vilket indikerar att metoden inte fångar

upp alla som har en funktionsnedsättning. I statistikdatabasen från SCB:s BITA-undersökning utläser vi att ungefär 13 procent av de som svarat på olika frågor har svarat "Mycket svårt" eller "Ganska svårt" på frågan om funktionsnedsättning. Det är en mindre andel än den beräknade prevalensen av funktionsnedsättning om drygt 20 procent i befolkningen.

Sedan 2024 använder SCB ett urval baserat på folkbokförda i Sverige från 18 år och äldre. 15 787 tillfrågades 2024 varav 27 individer togs bort på grund av avlidna eller emigrerade = 15 260. 5 280 svarade, vilket blir 33 procent svarande. Av dessa svarade 71 procent via webbformulär och 29 procent via pappersenkät.

SOI, Svenskarna och internet

SOI använder i grunden samma metod som SCB men man får läsa beskrivningen för varje års undersökning för att se hur de gjort just för det året. Undersökningarna genomförs årligen men det är inte samma frågor som återkommer år från år. SOI startade år 2000. När en undersökning pågått så länge behövs då och då metodiska omtag. En större sådan genomfördes 2021, vilket gör att det kan vara svårt att jämföra SOI-resultat längre bakåt i tiden. Dels gjorde man en förändring i sin metod för penetrationsmätning med syfte att bättre nå grupper som inte alls använder internet. Dels ändrade man sina frekvensfrågor om vad deltagarna använder till att gälla de senaste 12 månaderna.

Undersökningen 2023 har publicerat en metodbeskrivning [61]. SOI samarbetar med undersökningsföretaget Novus, som har en Sverigepanel bestående av 50 000 personer som är rekryterade av Novus för att vara representativa för befolkningen. Panelen består till största delen av personer mellan 18–89 år men har också ett mindre antal deltagare under 18 år eller över 90 år. Det är ur denna panel som SOI hämtar sina deltagare. Via panelen får de också tag på barn, genom att fråga föräldrar om deras barn vill svara på frågor. Datainsamlingen kan sedan ske genom olika delundersökningar. Vid varje delundersökning svarar mellan 2–3 000 personer, vilket är ungefär hälften av de som får en fråga om att delta.

SOI genomför också vissa undersökningar genom ett urval av personer från befolkningsregistret SPAR. På det sättet kan man till exempel få fram personer som inte använder internet eller som sällan använder internet.

Av tabellbilagan för SOI 2021 framkommer att av 3060 viktade intervjuer är det 8 procent som har svarat ja på frågan om det har en funktionsnedsättning. Det skulle betyda att 250 personer har svarat att de ha funktionsnedsättning. Här ställs alltså den frågan till det redan gjorda urvalet i Novus Sverigepanel. Så om den panelen inte innehåller ett representativt urval av personer med funktionsnedsättning kommer inte heller SOI att kunna ge representativt resultat för hur personer med funktionsnedsättning använder internet. När antalet personer är så lågt som 250 blir det också svårt att dela in dessa personer i undergrupper.

E-hälsomyndigheten

E-hälsomyndighetens "Undersökning om digitala tjänster inom hälso- och sjukvård 2023" [62] genomförs av SCB på uppdrag av e-hälsomyndigheten. Den vänder sig till personer som är 16 år eller äldre. Frågeformuläret består av 40 olika frågor. Undersökningen har genomförts 2019, 2021 och 2023 men frågorna har utvecklats över tid. Många frågor är jämförbara mellan 2021 och 2023. Urvalsramen bestod 2023 av 8 613 802 personer hämtades från Registret över totalbefolkningen (RTB). Från urvalsramen anger man att man drog ett stratifierat obundet slumpmässigt urval. Urvalsramen stratifierades på kön, fem åldersgrupper samt storstadslän respektive övriga län. Det slutliga urvalet var 15 104 personer och totalt 4 437 personer svarade. De kunde svara via en pappersenkät eller online.

Undersökningen ställer inga frågor om funktionsnedsättning. Däremot kan deltagarna svara på frågor om sitt hälsotillstånd. Detta kan anges som "Mycket bra", "Ganska bra", "Någorlunda", "Ganska dåligt" eller "Mycket dåligt".

SOM-institutet

SOM-institutet ger årligen ut omfattande rapporter inom områdena samhälle, opinion och medier [63]. Undersökningarna har genomförts sedan 1986 och skickas varje höst ut till mer än 30 000 personer i Sverige. Enkäterna skickas alltid ut per post men den som vill kan också svara digitalt. Man anger att urvalet är slumpmässigt men ibland avgränsat geografisk eller till vissa grupper i befolkningen. Från Skatteverkets register drar man personer mellan 16 och 90 år. Ungefär hälften av de tillfrågade väljer att delta i undersökningen. Institutet redovisar tydligt sina metoder och deras styrkor och svagheter [64] och bedriver också en omfattande metodforskning kring undersökningsmetodik [65] men har inte särskilt belyst svårigheter att rekrytera eller urskilja personer med funktionsnedsättning. Det går inte att säga något om personer med funktionsnedsättning via institutets undersökningar.

SMFOI

För att få tag på personer med funktionsnedsättning använder SMFOI inte stratifierade urval från befolkningsregistret. Istället riktar vi oss direkt till målgruppen, till personer med funktionsnedsättning och deras intresseorganisationer. Syftet är att verkligen nå den målgrupp vi vill nå och för att få tillräckligt stort antal deltagare i undersökningen för att vi kunna dela in gruppen med funktionsnedsättning i relevanta undergrupper.

Vi rekryterar deltagare genom en metod som kallas snöbollsrekrytering. Alla personer, oavsett ålder kan delta. Den går ut på att sprida information i de grupper man vill nå och uppmana personer i gruppen att skicka informationen vidare till andra. Metoden är lämplig att använda när man vill nå små eller ovanliga populationer [66]. Vi har nått runt 1 500 personer med funktionsnedsättning med denna metod vid varje undersökningstillfälle. Det gör att vi också kan dela in deltagarna i undergrupper, baserade på diagnoser, funktionsnedsättningar eller svårigheter. Deltagarna i undersökningen kan markera drygt 40 fasta svarsalternativ för vilken eller vilka diagnoser, funktionsnedsättningar eller svårigheter de har. Med teoretiska och

empiriska metoder har vi skapat en kategorisering med tio undergrupper av funktionsnedsättningar. Kategoriseringen har validerats statistiskt med en klusteranalys. Kategoriseringen ger tillräckligt stora undergrupper för att möjliggöra jämförelser mellan olika typer av funktionsnedsättningar.

En viktig fråga när man rekryterar deltagare med snöbollsurval är om deltagarna i undersökningen är representativa för den diagnos, funktionsnedsättning eller svårighet som man vill undersöka. Som ett exempel kan vi ta personer med afasi. Det har varit 40–50 personer med afasi som deltagit vid varje undersökningstillfälle i SMFOI. Men är dessa representativa för andra personer med afasi? Det kan vi bara reflektera kring i efterhand. För att göra den typen av reflektioner samarbetar vi med organisationer inom funktionsrättsrörelsen och vi kan då diskutera om de deltagare som finns i SMFOI är representativa för alla som har den aktuella diagnosen, funktionsnedsättningen eller svårigheten. På det sättet kan vi till exempel se att de personer med afasi som besvara SMFOI-undersökningarna på många sätt är representativa för alla med afasi. Men vi kan också se att det är en metodologisk begränsning att SMFOI inte får svarande bland de personer som har mycket stora funktionsnedsättningar på grund av sin afasi, eftersom de har mycket svårt att svara på enkäter. Vi vet via andra undersökningar baserade på kvalitativ metod att personer i denna grupp ofta upplever det mycket svårt att använda internet [67], [68]. Det betyder att när SMFOI rapporterar vilka svårigheter personer med afasi har att använda internet så är svårigheterna i verkligheten ännu större. Så ser det även ut i SMFOI för många undergrupper av funktionsnedsättningar.

Trots att vi utvecklat metoder för att nå djupt in i olika grupper av funktionsnedsättningar så har vi svårt att nå de personer som har de allra största svårigheterna. Vi underrapporterar därmed de faktiska svårigheterna. De skillnader som vi presenterar mellan personer med och utan funktionsnedsättning är därför troligen ännu större i verkligheten.

För att kunna göra jämförelser med personer som inte har en funktionsnedsättning har vi infört en jämförelsegrupp. Vi gör det genom att matcha deltagare i SMFOI med personer i befolkningen som vi drar ur befolkningsregistret SPAR. Vi matchar gentemot ålder, kön och boendelän. För varje deltagare i SMFOI drar vi sex personer ur SPAR och skickar samma enkät till dem. Det brukar resultera i cirka 1 500 till 2 000 svar. På det sättet kan vi göra jämförelser mellan de som har respektive inte har funktionsnedsättning. Det gör att vi också kan jämföra personer utan funktionsnedsättning från våra undersökningar med andra undersökningar.

Bara ibland kan vi jämföra resultaten från personer med funktionsnedsättning i SMFOI med vad andra undersökningar rapporterar om personer med funktionsnedsättning. Den vanligaste anledningen till att vi inte kan jämföra SMFOI med andra undersökningar är att andra undersökningar helt enkelt inte ställer några frågor om funktionsnedsättning. En annan anledning är att andra undersökningar visserligen ställer en fråga om funktionsnedsättning men får så få svar att denna grupp är så liten att resultatet blir mycket osäkert. Ytterligare en anledning kan vara att frågan är så utformad att det inte går att förstå vilka typer av funktionsnedsättningar som är representerade.

I undersökningar som först gjort ett representativt urval i befolkningen baserat på ålder, kön etc. och sedan bland de som svarar ställer en fråga om funktionsnedsättning så blir redovisning av förekomsten av funktionsnedsättning baserat på slumpen. Enligt EU-statistiken borde andelen med funktionsnedsättning hamna runt 27 procent för att spegla förekomsten av funktionsnedsättning i befolkningen över 16 år (Bild 3). Andelen personer med funktionsnedsättning ökar i takt med stigande ålder och är över hälften när vi tittar på personer som är 65 år eller äldre.

Detta får tre konsekvenser:

1. Undersökningar som gör stratifierade urval utifrån befolkningens ålder (som SOI och SCB) kommer att ha färre äldre och fler yngre personer i sitt urval. Därmed kommer man att underrapportera förekomsten av funktionsnedsättning.
2. Undersökningar som vänder sig direkt till personer med funktionsnedsättning (som SMFOI) kommer att ha en högre medelålder bland sina deltagare jämfört med åldersfördelningen i befolkningen.
3. Skillnaderna kommer att minska över tid eftersom befolkningen åldras. Idag är cirka 14 procent av befolkningen över 65 år [69]. Denna andel kommer att öka kraftigt.

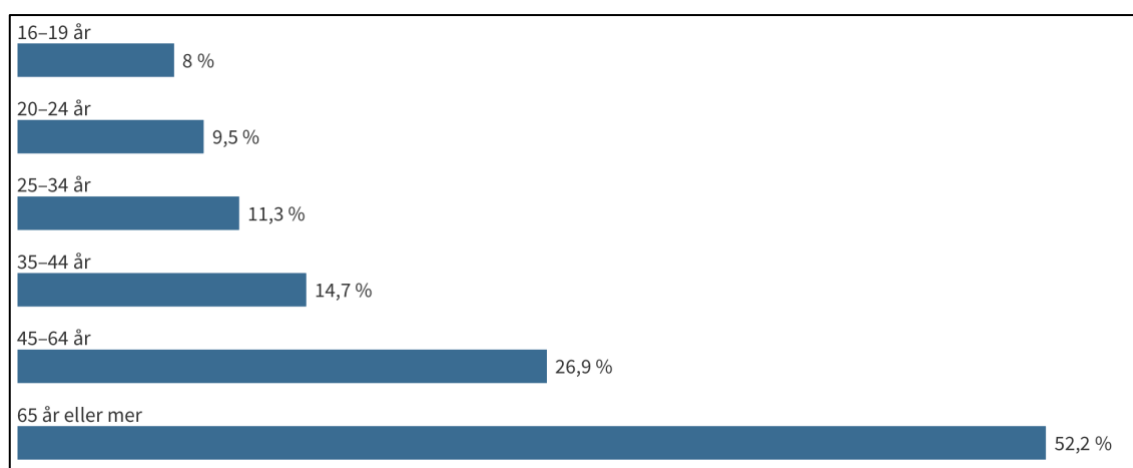

Bild 3: Förekomst av funktionsnedsättning i befolkningen inom EU, per åldersgrupp från 16 år och uppåt år 2022 [58].

Det här kan ses i SMFOI. Vi har betydligt fler äldre som svarar jämfört med yngre. Det beror till stor del på att det inte finns så många unga personer med funktionsnedsättning. Eftersom jämförelsegruppen i SMFOI är matchade mot deltagarna med funktionsnedsättning, så har följaktligen även de högre medelålder än svarande andra befolkningsundersökningar som är baserade på urval som är representativa ur ett åldersperspektiv.

När vi jämför resultatet i SMFOI med resultat från andra undersökningar behöver vi ha i åtanke att de är gjorda på olika sätt. I grunden kan sägas att de andra undersökningarna är representativa för hela befolkningen medan SMFOI är representativ för den del av befolkningen som har funktionsnedsättning. Båda typerna av undersökningar behövs. Det är svårt att förena perspektivet "alla i befolkningen"

med "alla med funktionsnedsättning" i samma undersökning. Även om det skulle vara teoretiskt möjligt att göra stratifierat urval som använder funktionsnedsättning som en urvalsvariabel, så skulle det kräva mycket stort antal deltagare för att statistiskt säkerställa att alla funktionsnedsättningar är representerade. Så stora undersökningar skulle bli mycket dyra och behövs inte för att ge en bild av "hela befolkningen". För att inte personer med funktionsnedsättning ska osynliggöras behövs istället kompletterande undersökningar som fokuserar på just funktionsnedsättning. Ställda bredvid varandra kan då de olika undersökningarna ge en mer nyanserad bild av det man vill undersöka.

Referenser

- [1] Statistiska Centralbyrån, "Privatpersoners användning av datorer och internet 2013," p. 188, 2014.
- [2] United Nations, "Convention on the rights of persons with disabilities," 2006.
- [3] "Mål för funktionshinderspolitiken," 2017. [Online]. Available: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/funktionshinder/mal-for-funktionshinderspolitiken/>.
- [4] European Commission, "European Digital Rights and Principles," 2024. [Online]. Available: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-principles>.
- [5] Internetstiftelsen, "Svenskarna och AI 2024," *Svenskarna och internet*, 2024. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/utvalt/svenskarna-och-ai-2024/>.
- [6] Internetstiftelsen, "Många har hört talas om 'live shopping', men få har deltagit," *Svenskarna och internet 2023*, 2023. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2021/e-handel-och-digitala-betalningar/>.
- [7] Sveriges kommuner och regioner, "Digital delaktighet," 2024. [Online]. Available: <https://skr.se/skr/naringslivarbetedigitalisering/digitalisering/digitaldelaktighet.1186.html>.
- [8] Internetstiftelsen, "Hur många använder (inte) internet?," *Svenskarna och internet*, 2023. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2023/anvandning-av-internet-och-utanforskap/#hur-manga-anvander-inte-internet>.
- [9] SCB, "Statistikdatabasen," *Befolkningens it-användning*. [Online]. Available: <https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/>.
- [10] Internetstiftelsen, "Internetanvändning," *Svenskarna och internet*, 2024. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2024/internetanvandning/>.
- [11] DIGG, "Digitala Sverige 2022 – En samlad analys av samhällets digitalisering," 2023.
- [12] Internetstiftelsen, "Vuxnas digitala kompetens," *Svenskarna och internet*, 2017. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2017/vuxnas-digitala-kompetens/>.
- [13] Internetstiftelsen, "Sociala medier," *Svenskarna och internet*, 2023. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och->

internet-2023/sociala-medier/.

- [14] Internetstiftelsen, "Poddar och digitala böcker ökar," *Svenskarna och internet*, 2019. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2019/mediekonsumtion-titta-lyssna-och-lasa-digitalt/runt-halften-laser-bloggar/>.
- [15] Internetstiftelsen, "E-post, chatt och videosamtal," *Svenskarna och internet*, 2020. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2020/digitala-kommunikationstjanster/#e-post-chatt-och-videosamtal>.
- [16] SCB, "Statistikens framställning - Befolkningens it-användning (BITA)," 2024.
- [17] Internetstiftelsen, "Text dominerar, men videomeddelanden populärt bland yngre," *Svenskarna och internet*, 2020. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2022/hur-svenskarna-kommunicerar-pa-natet/>.
- [18] Internetstiftelsen, "Fler män än kvinnor nätdejar och porrsurfar," *Svenskarna och internet*, 2022. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2022/natdejting-och-natporr/>.
- [19] Internetstiftelsen, "Daglig användning av mobilt Bank-id skjuter i höjden," 2022. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2022/anvandning-av-internet-och-e-tjanster/mer-an-halften-har-rest-med-en-digital-biljett-i-mobilen/>.
- [20] SCB, "Användning av internet efter användningsområde, kön och redovisningsgrupp. År 2021 - 2024," 2024.
- [21] Internetstiftelsen, "Böcker och poddar," *Svenskarna och internet*, 2023. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2023/bocker-och-poddar/>.
- [22] Internetstiftelsen, "Svenskarna och internet 2023: användning av Youtube," *Svenskarna och internet*, 2023. .
- [23] SCB, "Kraftig ökning av vistelser i skog och mark under Covid-19-pandemin," *Statistiknyheter*, 2022. [Online]. Available: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulf-silc/pong/statistiknyhet/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulfsilc-2021/>.
- [24] Internetstiftelsen, "Svenskarna och internet 2017," 2017.
- [25] Internetstiftelsen, "En majoritet av barnen umgås med vänner på

- spelplattformar,” *Svenskarna och internet*, 2022. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2022/gaming-och-streamers/narmare-6-av-10-har-spelat-nojesspel-senaste-aret/#graph-2332>.
- [26] Internetstiftelsen, “Samhällsnyheter i traditionella och digitala medier,” *Svenskarna och internet*, 2023. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/app/uploads/2023/10/svenskarna-och-internet-2023-kap-7-samhallsnyheter-i-traditionella-och-digitala-medier.pdf>.
- [27] Nordicom, “Mediebarometern 2023,” 2023.
- [28] Internetstiftelsen, “E-tjänster och det digitala offentliga Sverige,” *Svenskarna och internet*, 2023. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2023/e-tjanster-och-det-digitala-offentliga-sverige/>.
- [29] SCB, “Användning av elektronisk legitimation (eID) efter användningsområde,” 2023. .
- [30] eHälsomyndigheten, “Invånarundersökningen 2021 - Om digitala tjänster inom hälso- och sjukvård och socialtjänst,” 2021.
- [31] Sveriges Riksbank, “Betalningsrapport 2024,” 2024.
- [32] Internetstiftelsen, “Betal tjänster och Swish,” *Svenskarna och internet*, 2024. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2024/e-tjanster/#betaltjanster-och-swish>.
- [33] Sveriges Riksbank, “Användarstudie för allmänheten,” 2023.
- [34] Finansinspektionen, “Konsumentskyddsrapport 2024,” 2024.
- [35] Finansinspektionen, “Rätten till betalkonto – redovisning av Finansinspektionens tillsyn,” 2023.
- [36] Länsstyrelserna, “Bevakning av grundläggande betaltjänster 2024,” 2024.
- [37] E. Johansson, “Tillgången till betalkonton - En granskning av betalkontots betydelse i ekonomisk exkludering,” 2024.
- [38] Länsstyrelserna, “Bevakning av grundläggande betaltjänster,” 2023.
- [39] S. Johansson, Kerstin Ivarsson Ahlstrand, and C. Gustavsson, “Svenskarna med funktionsnedsättning och internet 2023,” Stockholm, Sweden, 2024.
- [40] S. Johansson, Kerstin Ivarsson Ahlstrand, and C. Gustavsson, “Specialrapport för grupperna i daglig verksamhet, anpassat boende och anpassad skola - Hur personer med olika funktionsnedsättningar använder internet 2023,” Stockholm, Sweden, 2024.

- [41] SCB, "Köpt/beställt varor/tjänster via internet efter tidsperiod, kön och redovisningsgrupp. År 2021 - 2024," 2024. [Online]. Available: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__LE__LE0108__LE0108G/LE0108T22N2/.
- [42] SCB, "Befolkningens it-användning 2024 -eHandel," 2024.
- [43] Internetstiftelsen, "E-vårdstjänster och vårdappar," *Svenskarna och internet 2023*. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2023/e-tjanster-och-det-digitala-offentliga-sverige/#e-vardstjanster-och-vardappar>.
- [44] Internetstiftelsen, "8 av 10 använder e-vårdtjänster år 2021," 2021. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2021/digitala-samhallstjanster/8-av-10-anvander-e-vardtjanster-ar-202/>.
- [45] SKR Sveriges Kommuner och Regioner, "Nationell Patientenkät," 2024. [Online]. Available: <https://skr.se/skr/halsasjukvard/patientinflytande/nationellpatientenkät.617.html>.
- [46] SKR Sveriges Kommuner och Regioner, "Hälso- och sjukvårdsbarometern," 2024. [Online]. Available: <https://skr.se/skr/halsasjukvard/patientinflytande/halsoochsjukvardsbarometer.n.758.html>.
- [47] SKR Sveriges Kommuner och Regioner, "Hälso- och sjukvårdsbarometern 2023," 2023.
- [48] Internetstiftelsen, "Hur många blir utsatta för näthat?" [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2023/nathat-och-krankningar/#hur-manga-blir-utsatta-for-nathat>.
- [49] Internetstiftelsen, "Svenskarna och internet 2022," 2022.
- [50] Internetstiftelsen, "Svenskarna och internet 2021," 2021.
- [51] Internetstiftelsen, "1 av 10 på högstadiet har blivit utsatt för näthat," *Svenskarna och internet*, 2021. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2021/nathat-och-natbrott/1-av-10-pa-hogstadiet-har-blivit-utsatt-for-nathat/>.
- [52] E. Helldén, Karolina Kamra Kregert, M. Molin, S. Wallin, and Sara Westerberg, "Nationella trygghetsundersökningen 2024 - Om utsatthet, otrygghet och förtroende," 2024.
- [53] Internetstiftelsen, "Enheter och uppkopplade saker," *Svenskarna och internet*, 2019. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet->

2019/allmant-om-internetutvecklingen/#enheter-och-uppkopplade-saker.

- [54] Internetstiftelsen, "Svenskarna och internet 2019," 2019.
- [55] S. Johansson, "Personer med förvärvade hjärnskador, användning av internet och hur webben kan göras mer tillgänglig," 2024.
- [56] Internetstiftelsen, "De äldre i samhället riskerar att hamna utanför digitaliseringen," *Svenskarna och internet*, 2021. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2021/digitala-hjalpbehov-och-begrepp/det-kommer-hela-tiden-nyheter-som-vi-aldre-har-svart-for/>.
- [57] Eurostat, "Individuals' level of digital skills (from 2021 onwards)," 2024. [Online]. Available: https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/search/-/search/estatsearchportlet_WAR_estatsearchportlet_INSTANCE_bHVzuvn1SZ8J?text=Individuals%27+level+of+digital+skills+%28from+2021+onwards%29.
- [58] Europeiska unionens råd (ministerrådet) och Europeiska Rådet, "Funktionsnedsättning i EU: fakta och siffror," 2024. [Online]. Available: <https://www.consilium.europa.eu/sv/infographics/disability-eu-facts-figures/>.
- [59] Eurostat, "Global Activity Limitation Indicator (GALI) as a core variable," 2015. [Online]. Available: [https://circabc.europa.eu/sd/a/8eec189a-3389-47d3-999e-c12afc4a0f7d/DSS-2015-Sep-04.3 GALI as a core variable.pdf](https://circabc.europa.eu/sd/a/8eec189a-3389-47d3-999e-c12afc4a0f7d/DSS-2015-Sep-04.3%20GALI%20as%20a%20core%20variable.pdf).
- [60] A. Amilon, K. M. Hansen, A. A. Kjær, and T. Steffensen, "Estimating disability prevalence and disability-related inequalities: Does the choice of measure matter?," *Soc. Sci. Med.*, vol. 272, no. January, p. 113740, 2021.
- [61] Internetstiftelsen, "Metodbeskrivning," *Svenskarna och internet*, 2023. [Online]. Available: <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2023/metodbeskrivning/>.
- [62] E-Hälsomyndigheten, "Undersökning om digitala tjänster inom hälso- och sjukvård 2023 - Resultatrapport," 2023.
- [63] SOM-institutet, "SOM-undersökningarna." [Online]. Available: <https://www.gu.se/som-institutet/som-undersokningarna>.
- [64] SOM-institutet, "Metod," 2024. [Online]. Available: <https://www.gu.se/som-institutet/som-undersokningarna/metod>.
- [65] SOM-insitutet, "Metodforskning," 2024. [Online]. Available: <https://www.gu.se/som-institutet/resultat-och-publikationer/metodforskning>.
- [66] G. Kalton and D. W. Anderson, "Sampling Rare Populations," *J. R. Stat. Soc.*, vol. 149, no. 1, pp. 65–82, 1986.
- [67] H. Taubner, M. Hallén, and Å. Wengelin, "Signs of aphasia: Online identity and stigma management in post-stroke aphasia," *Cyberpsychology J. Psychosoc. Res.*

Cybersp., vol. 11, no. 1, 2017.

- [68] J. Egan, L. Worrall, and D. Oxenham, "Accessible internet training package helps people with aphasia cross the digital divide," *Aphasiology*, vol. 18, no. 3, pp. 265–280, 2004.
- [69] SCB, "Befolkningsstatistik," *Statistikdatabasen*, 2024. [Online]. Available: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>.